

**NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA W BYDGOSZCZY**

Nr ewid. 234/97/P/96/037/LBY

**INFORMACJA
O WYNIKACH KONTROLI REALIZACJI PRZEZ ORGANY
ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ I SAMORZĄDOWEJ, ZADAŃ
ZWIĄZANYCH Z OCHRONĄ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH W
WOJEWÓDZTWACH BYDGOSKIM, TORUŃSKIM I
WŁOCŁAWSKIM W OKRESIE OD 1994 r. DO 30 CZERWCA 1996 r.**

**Zatwierdzam:
Dyrektor Delegatury
Najwyższej Izby Kontroli
w Bydgoszczy**

mgr Jarosław Wenderlich

Bydgoszcz

październik

1997 r.

SPIS TREŚCI	str.	
CZĘŚĆ OGÓLNA		2
I. Charakterystyka kontroli		2
1. Temat kontroli		2
2. Oznaczenie kontroli		2
3. Cel kontroli		2
4. Rodzaje kontrolowanych jednostek		2
5. Zakres przedmiotowy kontroli		3
6. Okres objęty badaniami kontrolnymi i czas przeprowadzania kontroli		7
7. Realizacja wniosków z poprzednich kontroli NIK przeprowadzonych w ww. zakresie		8
II. Synteza ustaleń kontroli i ocen kontrolowanej działalności		8
III. Uwagi i wnioski		12
1. Konieczność podjęcia przez jednostki określonych działań		12
2. Potrzeby i kierunki zmian obowiązującego prawa (wnioski de lege ferenda)		12
CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA		21
I. Charakterystyka stanu prawnego w zakresie kontrolowanej działalności		21
II. Charakterystyka uwarunkowań ekonomiczno-organizacyjnych kontrolowanej działalności		35
III. Istotne ustalenia kontroli		38
OPIS POSTĘPOWANIA POKONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI		58
<u>Załączniki:</u>		
Wykaz jednostek objętych kontrolą		

CZĘŚĆ OGÓLNA

I. Charakterystyka kontroli:

1. Temat kontroli

Realizacja przez organy administracji rządowej i samorządowej zadań związanych z ochroną zasobów wód podziemnych w województwach bydgoskim, toruńskim i włocławskim w okresie od 1994 r. do 30 czerwca 1996 r.

Nr kontroli: P/96/037

2. Kontrola została podjęta z inicjatywy własnej NIK.

3. Cel kontroli

Celem kontroli było dokonanie oceny działań podejmowanych przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz podmioty gospodarcze w zakresie:

- przestrzegania przepisów o ochronie wód podziemnych,
- racjonalnego gospodarowania wodami podziemnymi,
- rekonstrukcji ujęć wód podziemnych, a także likwidacji nieczynnych otworów wiertniczych.

4. Kontrolą objęto:

a) w skali kraju:

- Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (MOŚZNiL),
- Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej (MZiOŚ),
- Państwową Inspekcję Ochrony Środowiska (PIOŚ) Główny Inspektorat Ochrony Środowiska oraz wybrane urzędy wojewódzkie, rejonowe i gminne, a także regionalne zarządy gospodarki wodnej oraz wojewódzkie stacje sanitarno-epidemiologiczne (WSSE).

W kontroli brały udział (w skali kraju) 2 Departamenty oraz wszystkie Delegatury Najwyższej Izby Kontroli.

b) na terenie działania Delegatury NIK w Bydgoszczy kontrolą objęto 17 jednostek w tym 2 urzędy wojewódzkie, 4 urzędy miast i gmin, 2 urzędy rejonowe, 1 WIOŚ, 1 PWIS, 7 zakładów przemysłowych i wodociągowych. Szczegółowy wykaz jednostek kontrolowanych stanowi załącznik nr 1 do niniejszej informacji.

Kontrola koordynowana była przez Departament Ochrony Środowiska i Budownictwa NIK w Warszawie.

Niniejszy dokument stanowi fragment informacji zbiorczej dotyczącej badanej tematyki.

5. Zakres przedmiotowy kontroli to:

w urzędach wojewódzkich działalność wojewody w zakresie:

1. zatwierdzania i realizacji projektów hydrogeologicznych, na wykonanie studni oraz na likwidację studni nie nadających się do eksploatacji,
2. rozeznania o ilości studni nieczynnych podlegających likwidacji, podejmowane czynności dotyczące likwidacji studni - stosowany nadzór w tym zakresie,
3. rozpatrywania powykonawczych dokumentacji hydrogeologicznych:
 - ustalanie zasobów wód podziemnych - sprawozdawczość,
 - określanie warunków hydrogeologicznych w związku z ustanawianiem stref ochronnych zbiorników wód podziemnych,
4. prowadzenia rejestrów studni ujmujących wody podziemne - czynnych w tym awaryjnych i nieczynnych wymagających likwidacji - „Karty rejestracyjne studni” (w tym wykreślone w przypadku likwidacji),
5. gospodarowania wodami podziemnymi - wydawania pozwoleń wodnoprawnych:
 - prowadzenia ewidencji ujęć wód podziemnych i wydawanych pozwoleń wodnoprawnych - księgi wodne,
 - egzekwowania posiadania pozwoleń wodnoprawnych,
6. ograniczania lub cofania pozwoleń wodnoprawnych,
7. nadzoru nad dotrzymywaniem przez użytkowników ujęć - warunków pozwoleń wodnoprawnych,
8. podejmowania działań w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami wód podziemnych,
9. wydawania i realizacji decyzji o opłatach za pobór wód podziemnych:
 - przyjęte kryteria podmiotowe naliczania opłat,
 - prawidłowość naliczania opłat,
 - egzekucja należności z tytułu opłat,
10. ustanawiania stref ochronnych ujęć wód podziemnych,
11. ochrony wód podziemnych przed:
 - nadmierną eksploatacją,
 - wpływem zanieczyszczeń, szczególnie w strefach zasilania poziomów wodonośnych,
12. archiwizacji, udostępniania i zabezpieczania opracowań i dokumentacji hydrogeologicznych oraz ksiąg wodnych,
13. współpracy z placówkami naukowymi i badawczymi w celu lokalizowania obszarów ekologicznego zagrożenia;

w urzędach rejonowych, w zakresie:

1. porozumień dotyczących ochrony wód podziemnych zawieranych z organami samorządu terytorialnego,
2. ustanawiania stref ochronnych źródeł,
3. kontroli realizacji warunków określonych w decyzjach o ustanowieniu stref ochronnych,

4. kontroli zakładów eksploatujących wodę ze źródeł i ujęć wód podziemnych - w zakresie gospodarki wodnej,

5. przyznawania odszkodowań za szkody poniesione w związku ze zmianą zagospodarowania gruntów położonych w strefach ochronnych;

w urzędach gmin, w zakresie:

1. posiadania komunalnych ujęć wód podziemnych,
2. posiadania pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych i eksploatację ujęć,
3. realizacji warunków ustalonych w pozwoleniach wodnoprawnych,
4. posiadania ustanowionych stref ochronnych ujęć (bezpośredniej i pośredniej),
5. przestrzegania zaleceń wynikających z ustanowionych stref ochronnych (nakazów, zakazów i ograniczeń),
6. realizacji wniosków pokontrolnych wydanych w wyniku kontroli WIOŚ i PWIS,
7. opłat za pobór wód podziemnych - terminowości dokonywania wpłat,
8. zabezpieczania wód podziemnych przed zanieczyszczeniami na obszarze gminy,
9. rozeznania o ilości studni nieczynnych podlegających likwidacji i podejmowanych w tym zakresie działań,
10. zamieszczania w planach zagospodarowania przestrzennego ustanowionych stref ochronnych ujęć (zgodność z decyzjami o ustanowieniu stref - granic stref, nakazy, zakazy, ograniczenia),
11. porozumień zawartych z kierownikami urzędów rejonowych w sprawie ochrony wód podziemnych;

w zakładach przemysłowych i w zakładach wodociągowych podległych lub nadzorowanych przez samorządy terytorialne, w zakresie:

1. posiadania pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych i eksploatację ujęcia,
2. realizacji warunków ustalonych w pozwoleniu wodnoprawnym.
3. posiadania ustanowionych stref ochronnych bezpośrednich (wyznaczenie w terenie),
4. stanu technicznego ujęć wód podziemnych (zgodność z pozwoleniem wodnoprawnym),
5. posiadania instrukcji gospodarowania wodą podziemną (wprowadzone ograniczenia użytkowania wód podziemnych na cele przemysłowe),
6. prowadzenia działań w zakresie racjonalnego gospodarowania wodami podziemnymi,
7. wysokości opłat za pobór wody podziemnej (w badanym okresie) - terminowość dokonywania wpłat,
8. realizacja wniosków pokontrolnych wydanych w wyniku kontroli PWIS i WIOŚ,

9. posiadanych studni nieczynnych, wymagających likwidacji, sposobu ich likwidacji lub przeprowadzenia renowacji;

u Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego - w Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w zakresie:

1. planowania i organizacji nadzoru nad warunkami sanitarno-higienicznymi miast i gmin województwa ze szczególnym uwzględnieniem urządzeń do zaopatrzenia ludności w wodę z ujęć wód podziemnych,
2. przygotowania rocznych ocen stanu sanitarnego województwa,
3. wykonywania rutynowych badań sanitarnych wody wykorzystywanej do picia i potrzeb gospodarczych w urządzeniach wodnych (wodociągi, studnie),
4. opiniowania projektów norm higieniczno-sanitarnych dotyczących warunków zdrowotnych środowiska - w tym wody,
5. kontroli sanitarnej urządzeń (ujęć wód podziemnych) do zaopatrzenia w wodę,
6. stwierdzonych naruszeń wymagań higienicznych i zdrowotnych w zakresie dot. wód podziemnych,
7. prowadzenia postępowania administracyjnego w ww. zakresie,
8. nadzór merytoryczny nad badaniami jakości wody wykonywanymi przez laboratoria wodociągów,
9. współpraca z instytutami naukowo-badawczymi (np. Państwowym Zakładem Higieny, Instytutem Ochrony Środowiska) oraz z innymi organami (PIOŚ),
10. wnioskowanie o ustanowienie stref ochronnych ujęć:

w wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska w zakresie:

1. prowadzenia badań w ramach monitoringów: krajowych, regionalnych, lokalnych,
2. ilości skontrolowanych użytkowników ujęć wód podziemnych w latach 1994-1995 oraz w I półroczu 1996 r. w stosunku do planów kontroli w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, w tym zakładów najbardziej uciążliwych dla środowiska,
3. kontroli przestrzegania warunków ustalonych w pozwoleniach wodnoprawnych dla użytkowników ujęć wód podziemnych, kontroli studni nieczynnych wymagających likwidacji ze względu na zagrożenie zanieczyszczenia wód podziemnych,
4. stwierdzonych, w trakcie ww. kontroli użytkowników wód podziemnych, nieprawidłowości i wydanych w związku z tym zaleceń pokontrolnych, zarządzeń oraz decyzji administracyjnych,
5. wydanych decyzji o wstrzymaniu działalności podmiotów gospodarczych, w części lub w całości ich działalności, ze względu na naruszenie warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych dla wód podziemnych w latach 1994-1995 oraz w I półroczu 1996 r.,
6. egzekwowania realizacji wydanych decyzji administracyjnych i zarządzeń pokontrolnych,

7. nakładania kar z tytułu niedotrzymania warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych dla użytkowników ujęć wód podziemnych. Wysokość kar naliczonych, ściągniętych oraz odroczonych,
8. opiniowania lokalizacji zakładów uciążliwych z punktu widzenia ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem,
9. podejmowanych działań w celu zapobiegania nadzwyczajnym zagrożeniom zanieczyszczania wód podziemnych oraz usuwania ich skutków,
10. współpracy i współdziałania w zakresie ochrony wód podziemnych z innymi organami kontrolnymi (Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym), organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego.

6. Okres objęty badaniami kontrolnymi i czas przeprowadzenia kontroli:

Kontrolą został objęty okres od 1 stycznia 1994 r. do 30 czerwca 1996 r. Badania kontrolne rozpoczęto w urzędach wojewódzkich, gdzie po wstępnej analizie ewidencji ujęć wód podziemnych, rozpoznaniu ich regulacji formalnoprawnych, zapoznaniu się ze stanem w zakresie ustanawiania stref ochronnych ujęć oraz organizacją nadzoru i kontroli (w tym zawartymi porozumieniami) w zakresie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i prawidłową ich eksploatacją, wytypowano do kontroli gminy i zakłady przemysłowe posiadające ujęcia wód podziemnych.

Przy wyborze gmin, do kontroli uwzględniono gminy o większym poborze wód podziemnych, a także posiadające wybudowaną sieć wodociagową i stan sieci kanalizacyjnej.

Przy wyborze zakładów przemysłowych do kontroli w pierwszej kolejności wytypowano zakłady z „Listy 80”, najbardziej uciążliwych w skali kraju posiadające ujęcia wód podziemnych lub mające niekorzystny wpływ na warunki hydrogeologiczne. W następnej kolejności uwzględniono zakłady z listy szczególnie uciążliwych w skali województwa a w dalszej kolejności inne zakłady.

Kontrolę przeprowadzono w okresie od 9.09. do 15.01.1997 r.

7.. Realizacja wniosków z poprzednich kontroli NIK przeprowadzonych w ww. zakresie.

Najwyższa Izba Kontroli na przełomie lat 1989-90 nie przeprowadziła kontroli w zakresie gospodarowania zasobami wód podziemnych. Zagadnienia te były częściowo objęte kontrolą przeprowadzoną przez NIK w II półroczu 1994 r. (za okres 1992-1994 r.) w zakresie realizacji zadań związanych z ochroną wód powierzchniowych w 4 jednostkach objętych niniejszą kontrolą i tak w:

- UW w Bydgoszczy,
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy,
- Zakładach Chemicznych Organika-Zachem w Bydgoszczy,

- Janikowskich Zakładach Sodowych „Janikosoda” S.A. w Janikowie.

Wyniki kontroli wykazały, że Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy oraz WIOŚ w Bydgoszczy zrealizowały wnioski pokontrolne w pełni, z tym że stwierdzono ich niepełną realizację w zakładach przemysłowych i tak np.:

- w „Janikosodzie” ponownie stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych dobowych ilości pobranej wody z ujęcia wody podziemnej, pomimo że po kontroli NIK z 1994 r. wnioskowano o przestrzeganiu wielkości poboru w szczególności w zakresie wydajności dobowych,
- w „Zachemie” - z ogółu 11 wniosków pokontrolnych z 1994 r., 6 z nich dotyczyło gospodarowania wodami podziemnymi. Z ww. 6 wniosków Zakłady nie zrealizowały 4, a dotyczyły one m.in. nieprzestrzegania warunków pozwoleń wodnoprawnych, nieograniczenia strat wody pitnej oraz przekroczenia jej zużycia na cele produkcyjne. W wyniku kontroli doprowadzono do wyciągnięcia konsekwencji służbowych wobec 11 osób winnych zaniedbań m.in. w zakresie braku realizacji ww. wniosków.

II. Synteza ustaleń kontroli i ocen kontrolowanej działalności.

Ustalenia kontroli wykazały, że zarówno organy administracji rządowej, jak i samorządowej, a także jednostki bezpośrednio użytkujące ujęcia wód podziemnych nie wywiązywały się należycie ze swoich obowiązków w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych nałożonych stosownymi przepisami.

Kontrola wykazała szereg uchybień i nieprawidłowości polegających głównie na nieprzestrzeganiu kryterium legalności i rzetelności działania. Dotyczyło to w szczególności:

- nieprzestrzegania przepisów w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych,
- nieaktualizowania bądź nieposiadania pozwoleń wodno-prawnych na pobór wody i eksploatację urządzeń do poboru wody,
- nieprzestrzegania warunków określonych w dokumentacji hydrogeologicznej ujęć i w pozwoleniach wodno-prawnych na pobór wody,
- podawania nieprawdziwych zaniżonych danych do Urzędów Wojewódzkich odnośnie wielkości pobranej wody.

W poszczególnych grupach kontrolowanych jednostek stwierdzone ważniejsze nieprawidłowości polegały głównie na:

w urzędach wojewódzkich:

- Prowadzone przez Wydziały Ochrony Środowiska Urzędów rejestry studni ujmujące wody podziemne, nie zawierały danych o wszystkich studniach oraz nie były aktualizowane w przypadkach likwidacji studni.
- Kontrola wykazała, że zintensyfikowania działań wymagało także egzekwowanie od użytkowników ujęć wód podziemnych uregulowania ich stanu formalnoprawnego. Na obszarze badanych województw z ogółem 1843 ujęć, dla których winny być wydane pozwolenia wodnoprawne, aż dla 750 z nich, tj. 40,7% ich nie wydano.

- Podobnych starań ze strony Wydziałów Ochrony Środowiska Urzędów Wojewódzkich wymaga koordynacja i zintensyfikowanie działań użytkowników ujęć wód podziemnych w zakresie ustanawiania dla nich stref ochrony pośredniej. Zgodnie z § 13 i 15 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z 5.11.1991r. w sprawie ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz.U. Nr 116 poz. 504), ww. strefy w okresie do końca 1996 r. należało dostosować do wymogów rozporządzenia. Jak wykazała kontrola, do czasu jej trwania na terenie województwa bydgoskiego i toruńskiego było ustanowionych zaledwie kilka stref ochrony pośredniej (przy ponad 1800 ujęciach wód).

- Za celowe uznano kontynuowanie prowadzonych przez Urzędy Wojewódzkie kontroli u użytkowników ujęć wód podziemnych m.in. w zakresie rzetelności danych o wielkości poboru tych wód. Ilość tych kontroli (oprócz prowadzonych przez WIOŚ i PWIS - w odrębnym trybie) okazała się niewystarczająca, pomimo że wzrosła w okresie objętym kontrolą.

W świetle powyższych nieprawidłowości za celowe uznano rozważenie możliwości zmiany ww. stanu - pod względem organizacyjnym bądź ilości obsady personalnej.

Nierozwiązanym do czasu zakończenia kontroli pozostał występujący na terenie woj. toruńskiego i bydgoskiego problem różnic w systemie naliczania opłat za pobraną przez zakłady wodociągowe wodę podziemną z przeznaczeniem na zaopatrzenie ludności.

Problem ten omówiono w części szczegółowej niniejszej informacji.

w urzędach rejonowych:

Kontrola wykazała, że kwestie dotyczące ochrony wód podziemnych należące do kompetencji Kierowników Urzędów Rejonowych powierzono do prowadzenia organom gmin działającym na obszarze administrowanym przez Urzędy.

Nieprawidłowością było, że w analizowanym okresie pracownicy Urzędów w przeprowadzanych kontrolach w ww. gminach nie badali zagadnień związanych z ochroną zasobów wód podziemnych.

Kontrola wykazała także, że w Urzędach nie prowadzono ewidencji źródeł wód podziemnych skutkiem czego nie posiadano rozeznania co do ich ilości oraz stanu formalnoprawnego.

w urzędach gmin:

W trakcie kontroli stwierdzono uchybienia i nieprawidłowości, które dotyczyły w szczególności braku skutecznego nadzoru nad jednostkami organizacyjnymi.

Przyczyną powyższego był m.in. fakt, że w zakresach czynności obowiązków pracowników Urzędu sprawowania takiego nadzoru nie zawarto.

Skutkiem braku nadzoru nad zakładami zaopatrującymi ludność w wodę było występowanie u nich istotnych uchybień i nieprawidłowości polegających głównie na nieprzestrzeganiu zasady legalizmu i rzetelności działania.

Przejawiało się to m.in. nieaktualizowaniem bądź nieposiadaniem pozwoleń

wodnoprawnych na pobór wody i eksploatację urządzeń do poboru wody, nieprzestrzeganiem warunków wynikających z tych pozwoleń, a także podawaniem do Urzędów Wojewódzkich zaniżonych danych odnośnie wielkości pobranej wody. Było to sprzeczne m.in. z ustawą z 24.10.1974 r. Prawo wodne (Dz.U. Nr 38, poz. 230 ze zmianami), zarządzeniem Ministra Rolnictwa z 28.08.1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych (M.P. Nr 29, poz. 107), rozporządzeniem Rady Ministrów z 21.12.1993r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz.U. Nr 133, poz. 637 ze zmianami).

W przypadkach studni objętych oględzinami stwierdzono niewłaściwy stan techniczny głównie obudów i ogrodzenia stref ochrony bezpośredniej, nieprzestrzeganie warunków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych m.in. nieutwardzone tereny przylegające do obudów, zbyt małą strefę ochrony bezpośredniej i spękania powłok ochronnych obudów.

Stwierdzono także, że Urzędy nie prowadziły pełnej dokumentacji ujęć i studni głębinowych będących we władaniu gminy, a zarządzanych przez jednostki organizacyjne objęte badaniami. Dotyczyło to m.in. kompletów dokumentacji hydrogeologicznych; decyzji na pobór wody podziemnej (kopii) i eksploatację ujęć oraz operatów wodnoprawnych. Utrudniało to wypełnianie funkcji nadzorczych w przedmiocie ochrony wód podziemnych, a także podejmowanie działań dla uregulowania stanu formalnoprawnego studni nieczynnych kwalifikujących się do likwidacji bądź dalszej eksploatacji.

w zakładach przemysłowych i wodociągowych:

Do najczęściej występujących nieprawidłowości należało:

- nieposiadanie pozwoleń wodnoprawnych na pobór wody i eksploatację urządzeń służących do jej poboru,
- nieprzestrzeganie warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych w szczególności w zakresie opomiarowania rurociągów tłocznych poszczególnych studni, nieprowadzenie stałych dobowych odczytów poboru wody,
- niepodjęcie działań w celu ustanawiania stref ochrony pośredniej ujęć - uwagi w tym zakresie dotyczyły wszystkich jednostek objętych kontrolą,
- nieposiadanie instrukcji gospodarowania wodą podziemną,
- niepodjęcie działań zapewniających ograniczenie strat wody pitnej,
- nieprawidłowe i nierzetelne sporządzanie informacji składanych do UW w celu naliczenia opłat w zakresie ilości oraz przeznaczenia wody pobranej z ujęć podziemnych.

Ze względu na fakt, że w WIOŚ i PWIS kontrolą objęło tylko po jednej jednostce z terenu działania tutejszej Delegatury NIK, odstąpiono od syntezy ustaleń w tych jednostkach, a szczegółowe ustalenia kontroli zawarto w dalszej części niniejszej informacji.

W wyniku ustaleń kontroli opisanych w części szczegółowej niniejszej informacji w kontrolowanych jednostkach doprowadzono do podjęcia działań mających na

celu dokonanie rzetelnych rozliczeń ze służbami wojewodów z tytułu ilości pobranej wody. I tak:

- Zakład Gospodarki Komunalnej w Mogilnie zaniżył o 119,6 tys. m³ ilość pobranej wody w wyniku czego decyzją z ROŚ.VI-7625-3/1555/0099-14/96/1 z 8.11.1996 r. Wojewoda Bydgoski w czasie trwania kontroli zobowiązał ww. Zakład do uiszczenia kwoty 29.064,74 zł,
- Miejskie Zakłady Energetyki Ciepłej, Wodociągów i Kanalizacji w Wąbrzeźnie zaniżyły o 461,5 tys.m³ pobór wody w wyniku czego zalegały z opłatami na rzecz Wojewody Toruńskiego na kwotę 93.147,04 zł,
- w Miejskich Wodociągach i Kanalizacji (MWiK) w Bydgoszczy należność z tego tytułu wynosiła 18.546,47 zł,
- w Zakładzie Obsługi Komunalnej (ZOK) w Lipnie należność z tego tytułu wynosiła 17.421,90 zł.

Ponadto w MWiK Spółka z o.o. oraz w Urzędzie Miasta w Bydgoszczy w wyniku kontroli podjęto działania zmierzające do urealnienia wysokości kapitału zakładowego MWiK. Różnica pomiędzy wysokością kapitału zakładowego spółki ujawniona w trakcie trwania kontroli NIK, a wysokością majątku przejęta przez Gminę w 1991 r., która powinna podlegać przekazaniu na kapitał zakładowy ww. spółki zgodnie z uchwałą Rady Miejskiej wynosiła ponad 42 mln zł.

III. Uwagi i wnioski

1. Z przeprowadzonych badań i dokonanych ustaleń kontroli wynikała potrzeba podjęcia działań przez jednostki kontrolowane i tak:

w urzędach wojewódzkich m.in. w zakresie:

1. przestrzegania postanowień i terminów określonych w k.p.a. w załatwianiu spraw z zakresu zatwierdzania projektów i dokumentacji hydrogeologicznych oraz wydawania decyzji ustalających opłaty za pobór wód podziemnych,
2. zintensyfikowania podjętych działań zmierzających do uregulowania stanu formalnoprawnego ujęć podziemnych w szczególności w zakresie posiadania aktualnych pozwoleń wodnoprawnych i wyznaczenia stref ochronnych.
3. kontynuowania działań zmierzających do aktualizacji rejestru studni w zakresie jego zgodności ze stanem faktycznym,
4. kontynuowania kontroli u użytkowników ujęć wód podziemnych m.in. w zakresie rzetelności danych o wielkości poboru tych wód, w aspekcie prawidłowości naliczania opłat z tego tytułu, a w Bydgoszczy przy ewentualnej współpracy z WIOŚ rozważenie możliwości zwiększenia częstotliwości tych kontroli.

w urzędach rejonowych w zakresie:

1. zapewnienia nadzoru i kontroli zakładów eksploatujących wody podziemne i urzędów gmin (odnośnie realizacji zadań powierzonych) związanych z ochroną

zasobów wód podziemnych oraz przestrzegania przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z 3.06.1977 r. w sprawie nadzoru i kontroli gospodarki wodnej (Dz. U. Nr 19, poz. 78),

2. zaprowadzenia ewidencji źródeł wód podziemnych znajdujących się na terenie działania urzędów oraz zapewnienia skutecznej ochrony tych źródeł - zgodnie z przepisami wynikającymi z rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z 5.11.1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz. U. Nr 116, poz. 504),

3. realizacji wniosków wydanych przez inne organy kontrolne m.in. w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych.

w urzędach gmin m.in. w zakresie:

1. uregulowania stanu formalnoprawnego ujęć wody i nieczynnych studni głębinowych oraz uzupełnienia brakującej dokumentacji i informacji zapewniającej ochronę wód podziemnych,

2. podjęcia działań w celu ustanowienia pośredniej strefy ochronnej dla komunalnych ujęć wody pitnej - zgodnie z rozporządzeniem MOŚZNiL z 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (j.t. Dz. U. Nr 116 poz. 504),

3. realizacji określonego w art. 91 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz. U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196 ze zm.) obowiązku sprawowania kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska, w tym m.in. ochrony zasobów wód podziemnych, poprzez zapewnienie skutecznego nadzoru dotyczącego m.in.:

- zapewnienia należytego stanu technicznego studni,
- uzyskania pozwoleń wodnoprawnych (w przypadkach brakujących),
- realizacji warunków wynikających z decyzji ustanawiających strefy ochronne ujęć wód podziemnych,
- zapewnienia bieżącej kontroli i nadzoru funkcjonalnego nad eksploatacją ujęć wód podziemnych oraz uzupełnieniem aktów wewnętrznych regulujących zakresy czynności komórek i pracowników związanych z eksploatacją tych ujęć,

4. zapewnienia kontrasygnaty przez skarbnika gminy dla umów i innych dokumentów powodujących skutki finansowe, a w Bydgoszczy uregulowanie stanu formalnoprawnego aportu rzeczowego przejętego przez gminę miejską majątku byłego Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji (WPWiK), co omówiono szczegółowo w rozdziale „Istotne ustalenia kontroli”.

w zakładach przemysłowych i wodociągowych w zakresie:

1. uregulowania stanu formalnoprawnego ujęć wód podziemnych w szczególności dotyczącego:

- pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i eksploatację urządzeń,

- ustalenia stref ochronnych (bezpośredniej i pośredniej),
- spraw terenowo-prawnych,
- 2. podjęcia skutecznych działań w celu likwidacji nieczynnych studzien,
- 3. zapewnienia realizacji wszystkich warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych (m.in. w zakresie ilości pobranej wody, stref ochronnych itp.),
- 4. ograniczenia do wysokości określonej w pozwoleniach wodnoprawnych ilości wody pitnej zużywanej do potrzeb produkcyjnych,
- 5. ustalenia przyczyn i ograniczenia straty wody pitnej oraz rozliczania należności z tego tytułu,
- 6. udoskonalenia systemów kontroli wewnętrznej oraz nadzoru funkcjonalnego, zapewniających prawidłową realizację przez odpowiednie służby zakładów przemysłowych i wodociągowych wszystkich zadań związanych z gospodarowaniem wodami podziemnymi,
- 7. rozważenia możliwości opomiarowania wszystkich odbiorców wody podziemnej w celu racjonalnego gospodarowania jej zasobami,
- 8. odnotowywania odczytów pomiarów zwierciadła wody i wydajności studni w ich książkach eksploatacyjnych - zgodnie z zarządzeniem Ministra Rolnictwa z 18.08.1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych (M.P. Nr 29, poz. 107),
- 9. przestrzegania postanowień zarządzenia Ministra Rolnictwa z 26.01.1976 r. w sprawie wymagań jakim powinien odpowiadać operat wodnoprawny (M. P. Nr 6, poz. 32) m.in. w zakresie posiadania instrukcji gospodarowania wodą podziemną,
- 10. podjęcia działań zmierzających do uzyskania dokumentów hydrogeologicznych wymaganych do szczególnego korzystania z wody,
- 11. kontynuowania działań zmierzających do poprawy jakości wody pitnej dla zaopatrzenia ludności szczególnie w zakresie nieprzekraczania dopuszczalnej zawartości żelaza,
- 12. zapewnienia należytego stanu technicznego studni głębinowych oraz urządzeń pomiarowych, obudów i ogrodzeń zgodnie z warunkami określonymi w pozwoleniach wodnoprawnych,
- 13. zapewnienia prawidłowego i rzetelnego sporządzania informacji składanych w celu naliczania opłat, w zakresie ilości i przeznaczenia wody pobranej z ujęć podziemnych oraz terminowego wnoszenia ww. opłat.

u Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy w zakresie:

- 1. egzekwowania od jednostek realizujących monitoring lokalny, obowiązku dokonywania ustalonego zakresu i częstotliwości analiz wód podziemnych,
- 2. dostosowania częstotliwości badań wód w ramach monitoringu lokalnego do określonej we „wskazówkach metodycznych”, dotyczących tworzenia regionalnych i lokalnych monitoringów wód podziemnych z 1995 r. zaakceptowanych i zalecanych do stosowania przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska,

3. po dokonanych odbiorach obiektów mających wpływ na środowisko - przeprowadzania kontroli ich faktycznego oddziaływania na środowisko i stan realizacji zaleceń zawartych w protokołach odbioru końcowego,
4. egzekwowania wykonania wydanych zaleceń pokontrolnych.

u Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Toruniu - w zakresie:

1. egzekwowania od Państwowych Terenowych Inspektorów Sanitarnych wykonania zaleceń wydanych w toku kontroli doraźnych oraz zwiększenia liczby kontroli w Terenowych Stacjach Sanitarno-Epidemiologicznych,
2. prawidłowego nadzoru nad laboratoriami zakładów wodociągowych,
3. pełnej realizacji przyjętych planów pracy w zakresie wykonywania badań wody.

2. Poza ww. wnioskami przyjętymi do realizacji przez kierownictwa kontrolowanych jednostek, właściwe służby merytoryczne tych jednostek zgłosiły kontrolerom NIK swoje uwagi, spostrzeżenia i postulaty w zakresie zmiany stanu prawnego w kontrolowanych zagadnieniach. Oto ważniejsze ze zgłoszonych uwag i wniosków (niektóre z nich znalazły swe odbicie w uchwalonym przez Sejm RP nowym Prawie wodnym).

Urzędy Wojewódzkie postulowały m.in.:

1. w związku z prowadzonymi pracami nad nowelizacją prawa wodnego niezbędne jest pozostawienie na szczęblu wojewódzkim naliczania opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska w zakresie poboru wód i odprowadzenia ścieków i wzmocnienie pozycji wojewody w kwestii decydowania o ich wykorzystaniu,
2. ujednolicenie podziału kompetencyjnego w zakresie kontroli gospodarki wodnej w zakładach, pomiędzy terenowymi organami administracji państwowej i rządową administracją specjalną (WIOŚ), wynikającymi z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 1997 r. w sprawie nadzoru i kontroli gospodarki wodnej (Dz. U. Nr 19, poz. 78) oraz ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 77, poz. 335),
3. zmianę rozporządzenia MOŚ ZNiL z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz. U. Nr 116, poz. 504 w zakresie:
 - przedłużenie ostatecznego terminu uregulowania stref ochrony pośredniej ujęć, ponieważ termin do końca 1996 r. nie został dotrzymany,
 - sprecyzowanie, co należy rozumieć pod pojęciem „zbiorowego zaopatrywania ludności w wodę do picia i potrzeb gospodarstw domowych” (§ 1, ust. 1), ponieważ jest to kryterium decydujące o konieczności utworzenia strefy ochronnej,
4. w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz. U. Nr 133, poz. 637 oraz z 1994 r. Nr 140, poz. 773; z 1995 r. Nr 153, poz. 776) należałoby:

- wprowadzić mnożnik, zwiększający opłaty dla zakładów nie posiadających pozwoleń wodnoprawnych,
- wprowadzić bardziej zróżnicowane stawki opłat za pobór wody powierzchniowej i podziemnej,
- wprowadzić konkretne stawki opłat wraz z określeniem przeznaczenia na cele uzdatniania wody - dla wody zużytej przez zakłady wodociągów i inne podmioty gospodarcze do płukania filtrów sieci wodociągowej itp.,
- wprowadzić wyższe stawki opłat za pobór wody z głębszych warstw - obecny stan prawny premiuje zakłady, które nie posiadają pozwoleń wodnoprawnych. W przypadku braku pozwolenia na pobór wody zakłady nie mogą być karane za nadmierny pobór. Z § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 listopada 1995 r. w sprawie zasad i trybu ustalania kary pieniężnej za pobór wody w ilości większej niż ustalona w pozwoleniu wodnoprawnym (Dz. U. Nr 52, poz. 271) wynika bowiem, że za nadmierny pobór wody kara pieniężna ustalona jest jako krotność przekroczenia. W związku z tym zakładom opłaca się nie posiadać pozwolenia. Ponadto sensem wydania pozwolenia jest zmuszenie do racjonalnej gospodarki wodnej. Dlatego nakładane są w nim obowiązki, które zakład powinien wykonać np. zamykać obiegi wodne, czy też wprowadzać zmiany technologiczne. W przypadku braku pozwolenia zakład ich nie realizuje, czyli nie ponosi kosztów,
- obowiązujące obecnie stawki przewidują takie same opłaty za pobór wody podziemnej i powierzchniowej dla potrzeb produkcji płodów rolnych, utrzymania zieleni oraz czystości w miastach, a także do nawodnień rolniczych i leśnych. Z rozporządzenia MOŚ ZNiL z dnia 5 listopada 1991 r. wynika, że dla potrzeb nawadniania terenów rolniczych nadają się wody powierzchniowe trzeciej klasy (Dz. U. Nr 116, poz. 503 § 1, ust. 1 pkt 3, lit. b). Obowiązujące stawki opłat nie mobilizują do prowadzenia racjonalnej gospodarki wodnej, tj. wykorzystywania dla tych potrzeb wody powierzchniowej,
- w ostatnim okresie występuje coraz więcej prób poboru wód z bardzo głębokich odwiertów np. ujmujących poziom kredowy. Właściciele ujęć chcą w ten sposób zmniejszyć koszty eksploatacji, ponieważ wody te z reguły nie wymagają odżelaziania i odmanganiania. Chcą również uniknąć kosztów związanych z ustanowieniem strefy ochrony pośredniej ujęcia. Stawki opłat za pobór wody podziemnej powinny uwzględniać z jakiej warstwy wodonośnej następuje pobór wody.

5. w ustawie z dnia 24 października 1997 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 38, poz. 230, z późniejszymi zmianami) należałoby:

w art. 49 ust. 1 uściślić, co należy rozumieć pod pojęciem „indywidualnego gospodarstwa rolnego oraz odstąpić od obowiązku uzyskiwania pozwoleń wodnoprawnych na likwidację studni. Wystarczające byłoby uzyskanie decyzji o zatwierdzeniu projektu prac geologicznych na likwidację studni.

6. podobnie dzisiaj nie ma możliwości egzekwowania (w prawie geologicznym) realizacji likwidacji studni na podstawie zatwierdzonego projektu. Z kolei jeśli studnia zostanie zlikwidowana, to do Urzędu powinien wpłynąć protokół likwidacji wraz z wnioskiem o wyrejestrowanie tej studni z rejestru.

Opracowanie dokumentacji powykonawczej, podlegającej zatwierdzeniu, jest zbyt poważnym obciążeniem dla inwestora, a w sumie nic nie wnosi,

7. racjonalne gospodarowanie wodą umożliwiłoby zapis zmuszający inwestorów do nadsyłania w określonym terminie dokumentacji powykonawczych studni,

8. skoro w ciągłym opracowaniu jest prawo wodne to można by je w kwestii gospodarowania wodami podziemnymi powiązać bardziej z prawem geologicznym i górnictwem,

9. warto też byłoby dopracować przepisy dotyczące tzw. małych ujęć o poborze mniejszym niż 15 m³/dobę (te nie wymagające pozwolenia wodnoprawnego).

Wykonanie w jednej miejscowości, blisko od siebie lub na jednej ulicy takich z pozoru małych ujęć przyczynia się znacznie do zubożenia zasobów wodnych danego rejonu.

10. nie uregulowana jest też do końca sprawa poboru wody do nawadniania pól i upraw np. sadowniczych. Powstają ogromne gospodarstwa rolne kontraktujące określone warzywa na wielu hektarach i w razie suchego lata te uprawy muszą być podlewane. Powstają wówczas studnie wykorzystywane tylko sezonowo i warto się zastanowić jak ich eksploatacja powinna być prawnie uregulowana.

11. można się też zastanowić nad ponownym wprowadzeniem do przepisów spraw związanych z rekonstrukcją studni. Obecne prawo nie nakłada obowiązku zgłaszania rekonstrukcji studni i uzgadniania jej w Urzędzie. Stąd też często bez troska niektórych inwestorów doprowadza do wykonywania pod pretekstem rekonstrukcji nowych otworów tzw. zastępczych,

12. ustawa Prawo geologiczne i górnictwo określa zasady i warunki wykonywania prac geologicznych. Stosownie do art. 32 ustawy, prace geologiczne mogą być wykonywane tylko na podstawie odpowiedniego projektu, który to projekt podlega zatwierdzeniu przez właściwy organ państwowej administracji geologicznej - art. 33. Projekt do zatwierdzenia przedstawia podmiot, który sfinansował jego wykonanie. Zatwierdzony projekt jest podstawą rozpoczęcia realizacji projektowanych prac. Organ państwowej administracji geologicznej nie ma podstaw prawnych do egzekwowania obowiązku realizacji zatwierdzonego projektu. Decyzja zatwierdzająca projekt nie określa również czasu jej ważności, jest wydawana bezterminowo (brak podstawy prawnej do określania tego czasu). Z tego też powodu zdarza się, że zatwierdzone projekty prac geologicznych nie są realizowane, a organ administracji geologicznej nie może wyegzekwować wdrożenia ich do realizacji.

13. zgodnie z art. 40 ustawy Prawo geologiczne i górnictwo, wyniki prac geologicznych należy przedstawić w dokumentacji geologicznej. Z zapisu tego nie wynika wprost, kto i dlaczego powinien wykonać taką dokumentację. Brakuje

tu wyraźnego adresata oraz precyzyjnego zapisu, który powinien uwypuklić obowiązek sporządzenia dokumentacji geologicznej z prac geologicznych wykonanych na podstawie zatwierdzonego projektu. Może się zatem zdarzyć, że sporządzono projekt prac, przedstawiono go do zatwierdzenia, wydana została decyzja organu państwowej administracji geologicznej, prace zostały zrealizowane i na tym koniec. W przypadku ujęć wód podziemnych, z których korzystanie będzie miało charakter zwykły, nie wymagający pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód jest bardzo prawdopodobne, że ujęcia te nie będą miały określonych zasobów, ponieważ nie została sporządzona dokumentacja hydrogeologiczna powykonawcza. Organ państwowej administracji geologicznej nie ma w takim przypadku podstaw prawnych do wyegzekwowania sporządzenia dokumentacji geologicznej.

14. prawo wodne art. 49 mówi, że właściciel gruntu może dla zaspokojenia potrzeb własnych i gospodarstwa domowego oraz indywidualnego gospodarstwa rolnego korzystać bez pozwolenia wodnoprawnego z wody podziemnej znajdującej się w jego gruncie.

Aktualne przekształcenia własnościowe w Polsce umożliwiają posiadanie gruntów o dużych obszarach, na których można prowadzić indywidualne gospodarstwa.

Zakłady przemysłowe i wodociągowe wnoszą o:

1. ustanowienie przepisów umożliwiających odstąpienie od naliczania opłat za pobór zanieczyszczonych wód podziemnych kierowanych do oczyszczalni lub do kanalizacji i bezpośrednio do wód odbiornika. Pobrane wody nie są wykorzystywane gospodarczo, a stosuje się przepisy o naliczaniu opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska,
2. uzupełnienie przepisów prawnych dot. gospodarczego korzystania ze środowiska o zasady rozliczania strat wody na instalacjach przesyłowych. Obowiązujące przepisy o naliczaniu opłat za pobór wody nie rozstrzygają tej sprawy, a w szczególności rozdziału strat w stosunku do celów zużycia. Ubytki wody (straty) na instalacjach przesyłowych powracają do środowiska (bez gospodarczego wykorzystania), a wg obowiązujących przepisów naliczane są opłaty za cały pobór z ujęcia z uwzględnieniem celów zużycia,
3. „wzmocnienie” przepisów prawnych dot. dostarczania mieszkańcom osiedli wody lub ponoszenia skutków finansowych w przypadku spowodowanej przez podmioty gospodarcze degradacji gleby i wód podziemnych w stopniu uniemożliwiającym korzystanie z własnych ujęć,
4. przywrócenie zasady odliczania ładunków zanieczyszczeń pobieranych w wodach do celów gospodarczych przy naliczaniu kar za ścieki (szczególnie przy braku pozwoleń wodnoprawnych) i wprowadzenie takiej samej zasady przy naliczaniu opłat za ścieki. Podmioty gospodarcze uiszczają kary i opłaty za te same zanieczyszczenia pobrane i odprowadzone do środowiska (kumulowanie z

zanieczyszczeniami odprowadzonymi z właściwych procesów technologicznych). Ponadto, przy braku pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie ścieków, następuje dwukrotne naliczanie tych obciążeń (kary i opłaty zróżnicowane stawkami). Nadmierne obciążenia powodują trudności finansowe podmiotów gospodarczych i utrudniają realizację niezbędnych przedsięwzięć proekologicznych,

5. ustanowienie przepisów umożliwiających podmiotom gospodarczym odwoływanie się od zarządzeń pokontrolnych wydawanych przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska np. do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska lub Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Przepisy zawarte w obowiązujących aktach prawnych nie dopuszczają takiej możliwości.

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

I. Charakterystyka stanu prawnego w zakresie kontrolowanej działalności

Zasady ogólne ochrony wód

Ogólne zasady w dziedzinie gospodarowania wodami podziemnymi oraz ich ochrony przed zanieczyszczeniem określa ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (tekst jednolity: Dz. U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196 z późn. zm.), dalej zwana ustawą o ochronie środowiska. Podstawowe cele i zasady ochrony wód podziemnych zawarte są w rozdziale 2 (Dział II) ustawy o ochronie środowiska, zatytułowanym „Ochrona wód i środowiska morskiego”.

Zgodnie z powyższymi przepisami ochrona wód polega m.in. na:

1. racjonalnym gospodarowaniu zasobami wód podziemnych,
2. niedopuszczaniu do wywoływania w wodach zmian powodujących ich nieprzydatność dla ludzi, dla świata roślinnego lub zwierzęcego albo dla gospodarki narodowej,
3. poddaniu szczególnej ochronie wód podziemnych i obszarów ich zasilania, polegającej zwłaszcza na niedopuszczeniu do zanieczyszczenia wód oraz zapobieganiu i przeciwdziałaniu szkodliwym wpływom na obszary ich zasilania,
4. poprzedzaniu działań gospodarczych wpływających na stan zasobów wodnych na określonym obszarze oraz na stosunki wodne na obszarze kompleksową ekspertyzą, obejmującą skutki realizacji przedsięwzięć.

W kwestiach szczegółowych dotyczących zasad gospodarki wodnej i ochrony wód oraz właściwości organów administracji publicznej - art. 24 ustawy o ochronie środowiska odsyła do przepisów szczególnych, którymi są: ustawa z dnia 24 października 1974 r. - Prawo wodne (Dz. U. z 1974 r. Nr 38, poz. 230 z późn. zm.) dalej zwane prawo wodne oraz przepisy wykonawcze wydane na jej podstawie, a w zakresie niektórych zagadnień także ustawa z dnia 4 lutego

1994 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 1994 r. Nr 27, poz. 96, z 1996 r. Nr 106, poz. 496).

Organami administracji publicznej w zakresie ochrony wód podziemnych są:

- Organy administracji rządowej:

- Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa,
- Główny Inspektor Ochrony Środowiska,
- Główny Inspektor Sanitarny.

- Terenowe organy administracji rządowej:

- Wojewoda,
- Kierownik Urzędu Rejonowego,
- Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska,
- Wojewódzki Państwowy Inspektor Sanitarny,
- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej,
- Organy gminy działające w ramach zadań zleconych i powierzonych.

- Organy gminy działające w ramach zadań własnych.

Korzystanie z wód oraz pozwolenia wodnoprawne

Prawo wodne dzieli wody śródlądowe na wody powierzchniowe i wody podziemne (art. 6 ust. 2 i 3). Ta klasyfikacja stanowi podstawę określania zasad korzystania z wód, ich własności, ustalania właściwości rzeczowej i funkcjonalnej organów w sprawach wydawania pozwoleń wodnoprawnych, jak również do określenia szczególnych wymogów dotyczących eksploatacji zasobów wód podziemnych.

Z wód podziemnych można korzystać w sposób zwykły i szczególny.

Zwykłe korzystanie z wody polega na ustawowym uprawnieniu właściciela gruntu do korzystania - bez pozwolenia wodnoprawnego - z wody podziemnej znajdującej się w jego gruncie, dla zaspokojenia potrzeb własnych i swojego gospodarstwa domowego lub rolnego (art. 49 ust. 1), ale pod pewnymi warunkami. Po pierwsze, zwykłe korzystanie z wody nie dotyczy korzystania z wody podziemnej do nawodnień za pomocą deszczowni (art. 49 ust. 3). Po drugie, wprowadzenie ścieków do wód podziemnych jest zabronione; zakaz ten wynika z § 2 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzone do wód lub do ziemi (Dz. U. Nr 116, poz. 503). Po trzecie, w ramach zwykłego korzystania, właścicielowi wody nie wolno zmieniać stanu wody na gruncie ze szkodą dla innych użytkowników wody lub dla gospodarki wodnej (art. 50).

W myśl zasady, ogólnej, wyrażonej w art. 41 ust. 2 korzystanie z wód nie może powodować marnotrawstwa wody ani wyrządzać szkód.

Szczególne korzystanie z wód jest korzystaniem wykraczającym poza korzystanie powszechne i zwykłe (art. 53 ust. 1). W art. 53 ust. 2 wyliczone są najczęściej występujące wypadki szczególnego korzystania z wód, w tym pobór wód podziemnych (pkt 1).

Zgodnie z art. 20 oraz art. 53 ust. 1 i 2 korzystanie z wód, wykraczające poza korzystanie powszechne lub zwykłe oraz wykonywanie urządzeń wodnych wymaga pozwolenia wodnoprawnego. Pozwolenia wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód wydaje wojewoda (art. 55).

Najczęściej szczególne korzystanie z wód jest uzależnione od wykonania służących do tego urządzeń wodnych (np. ujęć wody, urządzeń do jej przesyłania). W takich wypadkach nie jest wymagane osobne pozwolenie na szczególne korzystanie z wód i osobne na wykonanie urządzeń wodnych. Nie zachodzi potrzeba wyodrębniania obu tych elementów w tym samym pozwoleniu, gdyż zgodnie z art. 53 ust. 3 pozwolenie na szczególne korzystanie z wód jest równocześnie pozwoleniem na wykonanie służących do tego urządzeń przewidzianych w dokumentacji technicznej. Nie ma tu jednak odwrotności. Pozwolenie wodnoprawne na wykonanie urządzeń wodnych nie jest równoznaczne z prawem do szczególnego korzystania z wód za pomocą tych urządzeń. Jeżeli np. zakład posiada określone w art. 133 urządzenie wodne służące do ujęcia wody, a nie ma pozwolenia na szczególne korzystanie z wody pobieranej za pomocą tego ujęcia, to pozwolenie takie powinien uzyskać. Jedyny wyjątek stanowi art. 83 prawa wodnego, stosownie do którego pozwolenie wodnoprawne na wykonanie studni jest równocześnie pozwoleniem na korzystanie z wody pobieranej z tej studni w sposób określony w dokumentacji technicznej. W szczególności pozwolenia wodnoprawnego wymaga:

1. pobór wód podziemnych (przez co należy również rozumieć odpompowywanie wody za pomocą otworów wiertniczych w celu odwodnienia obiektu budowlanego, zgodnie z § 2 zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 stycznia 1976 r. w sprawie wymagań, jakim powinien odpowiadać operat wodnoprawny (M.P. Nr 6, poz. 32),
2. doprowadzanie oraz odprowadzanie wody za pomocą urządzeń przechodzących przez grunt innego właściciela. Może to mieć miejsce przy odprowadzaniu nadmiaru wody ze studni sąsiada oddzielonej gruntem innego właściciela w sytuacji gdy nie zostało osiągnięte porozumienie z właścicielem cudzego gruntu w myśl art. 35 stanowiącego o ugodzie.

Jakkolwiek z art. 20 jak i 53 wynika jednoznacznie, że szczególne korzystanie z wód wymaga pozwolenia wodnoprawnego, to jednak pozwolenie takie jest wydawane jedynie na wniosek zakładu, co wynika z art. 39 ust. 1.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 pozwolenie wodnoprawne obligatoryjne podlega cofnięciu lub ograniczeniu bez odszkodowania, jeżeli:

1. zakład zrzekł się pozwolenia,
2. pozwolenie stało się zbędne dla zakładu.

Zgodnie z art. 32 ust. 2 pozwolenie wodnoprawne można cofnąć lub ograniczyć bez odszkodowania, jeżeli m.in.:

1. urządzenia wodne wykonane zostały niezgodnie z warunkami określonymi w pozwoleniu,
2. zakład zmienia sposób, rozmiar lub cel korzystania z wody albo nie dotrzymuje innych warunków pozwolenia,
3. urządzenia wodne nie są należycie utrzymywane, przez co stwarzają zagrożenie bezpieczeństwa dla ludzi lub zwierząt albo mogą powodować inne szkody,
4. zakład nie korzystał z wody bez uzasadnionych powodów, przez okres co najmniej dwóch lat,
5. zakład nie rozpoczął, bez uzasadnionych powodów, korzystania z wody w oznaczonym terminie.

Eksploatacja urządzeń wodnych, służących do ujmowania wody podziemnej oraz urządzeń zabezpieczających wody przed zanieczyszczeniem wymaga pozwolenia wodnoprawnego, jeżeli jest wymagane pozwolenie na wykonanie takich urządzeń (art. 20 ust. 2).

Zgodnie z art. 82 ust. 1 pozwolenia wodnoprawnego w zakresie budownictwa wodnego wymaga w szczególności:

1. wykonywanie zbiorników wodnych i innych urządzeń wodnych służących do przepływu wód lub zmiany poziomu wody,
2. wykonywanie ujęć służących do poboru wody,
3. wykonywanie urządzeń zabezpieczających wody przed zanieczyszczeniem,
4. ustawianie stałych urządzeń pomiarowych na wodach.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 marca 1985 r. w sprawie rodzajów szczególnego korzystania z wód oraz wykonywania i eksploatacji urządzeń wodnych nie wymagających pozwolenia wodnoprawnego (Dz. U. Nr 13, poz. 55), w § 1 ust. 1 pkt 2 m.in. stanowi, że pozwolenia wodnoprawnego nie wymaga pobór wód podziemnych z ujęć dokonywanych na głębokości nie większej niż 30 m, jeżeli pobór tych wód nie przekracza 15 m³ na dobę; pozwolenia wodnoprawnego nie wymaga też eksploatacja urządzeń wodnych stanowiących ujęcia wód podziemnych, o których mowa wyżej.

W przypadku, gdy przedmiotem uprawnień wodnych jest wspólne korzystanie z wody przez kilka zakładów, wojewoda obowiązany jest określić w pozwoleniu wodnoprawnym zakład główny, do którego obowiązków należeć będzie utrzymywanie wspólnych urządzeń wodnych, przy współudziale pozostałych zakładów w kosztach tego utrzymania (art. 24).

Podstawą ubiegania się o uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, zgodnie z art. 31 ust. 1, jest operat wodnoprawny. Zgodnie z § 1 i 2 ust. 1 zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 stycznia 1976 r. operatem na którego podstawie wydaje się pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych, jest zatwierdzona

dokumentacja geologiczna zawierająca ustalenia zasobów tych wód oraz inne dane szczegółowo określone w zarządzeniu.

Obowiązki związane z wykonaniem dokumentacji geologicznej zostały określone w art. 42 Prawa geologicznego i górniczego. Dokumentację hydrogeologiczną sporządza się w celu ustalenia zasobów wód podziemnych oraz określenia warunków hydrogeologicznych m.in. w związku z:

1. włączaniem wód do górotworu,
2. projektowaniem odwodnień budowlanych otworami wiertniczymi,
3. projektowaniem inwestycji mogących zanieczyścić wody podziemne,
4. ustanawianiem stref ochronnych zbiorników wód podziemnych.

Dokumentacja hydrogeologiczna powinna m.in. określać: warunki występowania wód podziemnych, w tym charakterystykę warstw wodonośnych określonego poziomu oraz jakość wody podziemnej.

Ponadto dokumentacja hydrogeologiczna powinna określać:

1. zasoby w oznaczonych poziomach wodonośnych,
2. techniczne możliwości wydobywania wody,
3. granice projektowanych stref ochronnych.

Rozporządzenie MOŚZNiL z dnia 23 sierpnia 1994 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinna odpowiadać dokumentacja hydrogeologiczna i geologiczno-inżynierska (Dz. U. Nr 93, poz. 444) określiło m.in. pojęcie zasobów dyspozycyjnych i zasobów eksploatacyjnych oraz kiedy się je ustala. Szczegółową zawartość dokumentacji hydrogeologicznych określa załącznik do rozporządzenia.

Zgodnie z art. 49 i 102 Prawa geologicznego i górniczego do zakresu działania państwowej administracji geologicznej należy m.in.:

1. nadzór nad projektowaniem i wykonywaniem prac geologicznych oraz prawidłowością sporządzania dokumentacji geologicznych,
2. bilansowanie zasobów wód podziemnych.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 sierpnia 1994 r. w sprawie właściwości organów państwowej administracji geologicznej i państwowego nadzoru górniczego (Dz. U. Nr 92, poz. 433), w § 3 określiło właściwość Ministra OŚZNiL jako organu pierwszej instancji w sprawie zatwierdzania dokumentacji geologicznych dotyczących m.in.:

1. regionalnych badań hydrogeologicznych,
2. ustalania zasobów ujęć wód podziemnych, w tym ujęć źródeł naturalnych i odwodnień budowlanych, jeżeli udokumentowane zasoby lub przewidywana wydajność przekracza 200m³/h,
3. stref ochronnych zbiorników wód podziemnych.

Natomiast do wojewodów, zgodnie z art. 103 ust. 1 Prawa geologicznego i górniczego należy zatwierdzanie dokumentacji geologicznej w sprawach nie zastrzeżonych do kompetencji Ministra.

Operatem, na którego podstawie wydaje się pozwolenie wodnoprawne na pobór wody podziemnej w celu odwodnienia obiektu budowlanego za pomocą otworów wiertniczych, jest projekt robót odwadniających (§ 2 ust. 2 zarządzenia Ministra Rolnictwa).

Operat, na którego podstawie wydaje się pozwolenie wodnoprawne na eksploatację urządzeń wodnych, służących do ujmowania wód podziemnych, zawiera m.in. (§ 4 pkt 2): projekt badań hydrogeologicznych lub opinię hydrogeologiczną, jeżeli wydano pozwolenie na pobór wody bez ustalenia jej zasobów (zgodnie z art. 23 Prawa wodnego pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych, których zasoby nie są ustalone, może być udzielone w wyjątkowych wypadkach oraz z zastrzeżeniem obowiązku ich ustalenia. Pozwolenie to stanowi równocześnie uzgodnienie miejsca ujęcia wód podziemnych).

Ponadto zgodnie z art. 31 ust. 2 Prawa wodnego oraz § 5 wyżej omawianego zarządzenia Ministra Rolnictwa pozwolenie wodnoprawne może być wydane na podstawie projektu urządzeń wodnych jeżeli projekt ten odpowiada wymaganiom operatu wodnoprawnego.

Wojewoda ma obowiązek wydawania pozwoleń wodnoprawnych na czas oznaczony (art. 21 ust. 1) oraz przestrzegania zasad wynikających z art. 42 ust. 1, że zasoby wód podziemnych przeznaczone są przede wszystkim na zaspokojenie potrzeb ludności (a nie na cele przemysłowe). Art. 44 nakazuje zakładom, które mogą uzyskać ze swoich urządzeń wodnych nadwyżki wody nadającej się do picia, przekazać te nadwyżki odpłatnie. O obowiązku przekazywania nadwyżek orzeka wojewoda (dotyczy to także nadwyżek wód kopalnianych). Organ ten ustala zarazem wysokość opłat na przekazywaną wodę, odpowiadających kosztom jej uzyskania,

Uprawnienia nadane w pozwoleniu wodnoprawnym mają charakter rzeczowy, tzn. są związane z zakładem. Zmiana właściciela zakładu nie ma wpływu na ważność wydanego pozwolenia, ponieważ zgodnie z art. 29 następcy prawni zakładu wstępują w prawa i obowiązki określone w pozwoleniu.

Szczególny charakter pozwolenia wodnoprawnego wynika z możliwości prawnej uzupełnienia tej decyzji (nawet gdy stała się ostateczna) o dodatkowe obowiązki nałożone na zakład, a w szczególności o: wykonanie ekspertyzy, opracowanie instrukcji gospodarowania wodą, wykonanie urządzeń zapobiegającym szkodom, naprawienie szkody (art. 26).

Wszystkie zakłady korzystające z wód podziemnych na podstawie pozwoleń wodnoprawnych obowiązane są do:

1. udzielania wojewodom i organom gminy informacji oraz do udostępniania dokumentacji związanej z gospodarką wodną (art. 17),
2. rejestrowania ujęć wód w urzędzie wojewódzkim oraz przeprowadzania okresowych obserwacji wydajności ujęcia wody (art. 42 ust. 3). Zarządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 18 sierpnia 1978 r. w sprawie rejestracji i

- prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych (M.P. Nr 29, poz. 107) w § 7 ust. 1 stanowi, że zakład jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić organ rejestrujący o wszystkich zmianach (zwłaszcza dotyczących eksploatacji studni) taksatywnie wymienionych w zarządzeniu oraz o likwidacji studni,
3. dokonywania pomiarów ilości pobieranej wody (art. 57). Zgodnie z § 5 ust. 1 zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 11 lipca 1979 r. w sprawie wodnych urządzeń pomiarowych oraz znaków żeglugowych (M.P. Nr 17, poz. 108) zakład jest m.in. obowiązany korzystać z urządzeń pomiarowych zgodnie z przeznaczeniem, prowadzić systematyczne jego obserwacje oraz notować i przechowywać wyniki tych obserwacji.

Pozwolenia wodnoprawne podlegają wpisowi do ksiąg wodnych (art. 119) - zgodnie z § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 lipca 1978 r. w sprawie ksiąg wodnych i katastru gospodarki wodnej prowadzonych przez urzędy wojewódzkie. Do ewidencjonowania i bilansowania wód podziemnych, rejestracji podstawowych danych dotyczących wód oraz charakterystyki urządzeń wodnych pod względem technicznym służy - zgodnie z art. 120 - kataster gospodarki wodnej prowadzony centralnie - zgodnie z § 6 powoływanego wyżej rozporządzenia.

Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa zarządzeniem z 1 lutego 1991 r. (M.P. Nr 6, poz.38) powołał regionalne zarządy gospodarki wodnej, którym powierzył m.in.:

1. opracowywanie warunków korzystania z wód dorzeczy, dotyczących w szczególności:
 - a) rozdział dyspozycyjnych zasobów wód podziemnych pomiędzy poszczególnych użytkowników,
 - b) ochronę obszarów zasilania wód podziemnych,
 - c) prowadzenie polityki inwestycyjnej w zakresie ochrony wód,
 2. bilansowanie zasobów wód podziemnych,
 3. opracowywanie programów i planów gospodarowania zasobami wodnymi i ochrony wód w dorzeczu,
 4. opracowywanie systemu informatycznego gospodarki wodnej dla dorzeczy.
- Za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych stanowiących własność Państwa pobiera się - zgodnie z art. 56 ust. 1 Prawa wodnego - opłaty. Przepisy Prawa wodnego milczą jeśli chodzi o opłaty za szczególne korzystanie z wód podziemnych stanowiących własność inną niż państwową.
- Opłaty wymierza się w trybie decyzji administracyjnej. Opłaty nie uiszczone w wyznaczonym terminie podlegają wraz z odsetkami za zwłokę przymusowemu ściągnięciu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Opłaty przekazywane są na Narodowy, Wojewódzkie i Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (ust. 1).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz. U. Nr 17, poz. 94) w § 2 pkt 3 zwalnia od opłat pobór wody kopalnianej.

Rozporządzenie w § 3 ust. 3 i 4 ustaliło stawki opłat za pobór wody podziemnej do celów produkcyjnych i innych ale nie określiło co należy rozumieć pod pojęciem „cele produkcyjne” i czy dotyczy to również poboru wody do celów technologicznych w zakładach wodociągowych.

Ochrona wód przed zanieczyszczeniami

Art. 59 ust. 1 Prawa wodnego stanowi, że źródła oraz ujęcia wody są chronione przez ustanowienie stref ochronnych. Stosownie do ust. 2 i 3 strefy ochronne źródeł ustanawia kierownik urzędu rejonowego z urzędu.

Do 27 maja 1990 r., tj. do wejścia w życie tzw. ustawy kompetencyjnej, ustanawianie stref ochronnych źródeł należało do wojewody. Kompetencję tę nałożyło na ten organ rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. (Dz. U. Nr 17, poz. 94). Tymczasem w art. 5 pkt 17 lit. j) ustawy kompetencyjnej z 1990 r. zapisano, że kompetencja ta przechodzi do właściwości kierownika urzędu rejonowego nie jako zadanie należące dotychczas do wojewody ale do terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego.

Strefę ochronną ujęcia wody ustanawia wojewoda. ustanowienie tej strefy prawo wodne uzależnia od wniosku zainteresowanego zakładu, zobowiązując go też do poniesienia kosztu tego przedsięwzięcia (art. 59 ust. 3). Jeśli jednak zakład (dotyczy to szczególnie zakładów dostarczających wodę do picia) nie ubiega się o ustanowienie strefy ochronnej, strefa taka może być ustanowiona również na wniosek Państwowej Inspekcji Sanitarnej (art. 59 ust. 3); nie rozstrzygnięto jednak kwestii, kto w takim wypadku ponosi koszt ustanowienia strefy ochronnej.

Zgodnie z art. 60 ust. 1 w strefach ochronnych zabrania się:

1. zakładania cmentarzy,
2. wykonywania wierceń i odkrywek,
3. gromadzenia ścieków odpadów, które mogą zanieczyszczać wody,
4. wznoszenia urządzeń i wykonywania robót lub czynności, które mogą zmniejszyć przydatność wody lub wydajność ujęć wody oraz źródeł.

Szczegółowe przepisy dotyczące ustanawiania stref ochronnych zawiera rozporządzenie MOŚZNiL z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody. (Dz. U. Nr 116, poz. 504).

Rozporządzenie określa pojęcie „źródła wody” podając w § 1 ust. 4, że przez źródło wody rozumie się m.in. „nagromadzenie wód podziemnych w określonym środowisku geologicznym z którego czerpie się wodę, a z § 3 ust. 1 pkt 4 wynika, że jest to „naturalny wypływ wód podziemnych”. Definicja pierwsza wyraźnie różni się od drugiej, jest ona jednak bliższa określeniu zawartemu w rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 23 sierpnia 1994 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinna

odpowiadać dokumentacja hydrogeologiczna (...), o którym była mowa wcześniej. Zgodnie z § 1 pkt 3 powyższego rozporządzenia MOŚZNiL przez źródło naturalne rozumie się „samoczynny, naturalny i skoncentrowany wypływ wody podziemnej na powierzchnię terenu”. Podobnie ma się rzecz z określeniem pojęcia „ujęcia wody podziemnej”. Rozporządzenie Rady Ministrów z 5 listopada 1991r. określa ujęcie wody jako „miejsce czerpania wody podziemnej ze źródła, wraz z urządzeniami i budowlami służącymi do jej poboru” (§ 1 ust. 5), natomiast rozporządzenie MOŚZNiL z dnia 23 sierpnia 1994 r. definiuje je jako „otwór wiertniczy, grupę otworów wiertniczych, obudowane źródło naturalne lub inne wyrobisko konstrukcyjne przygotowane do eksploatacji wód podziemnych”.

Rozporządzenie w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody w § 2 ust. 1 strefę ochronną dzieli na: teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej. Strefę ochronną wyznacza się na podstawie ustaleń zawartych w dokumentacji hydrogeologicznej obszaru zasobowego ujęcia (§ 5 ust. 2). Na właścicieli gruntów położonych na terenie ochrony pośredniej może być nałożony obowiązek zlikwidowania nieczynnych studni i ognisk zanieczyszczeń (§ 5 ust. 6).

Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z 7 lipca 1986 r. w sprawie rolniczego wykorzystania ścieków (M. P. Nr 23, poz. 170) m.in. zabrania nawożenia i nawadniania ściekami gruntów znajdujących się w strefach ochronnych źródeł oraz ujęć wody, na obszarach płytkiego występowania skał szczelinowych oraz gdy poziom wody podziemnej zalega płycej od powierzchni gruntów niż określonych w zarządzeniu.

Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi (Dz. U. Nr 116, poz. 503), stanowi m.in., że zabrania się wprowadzania ścieków do wód podziemnych (§ 2 ust. 1 pkt 1), a także do ziemi na obszarach płytkiego występowania użytkowych wód podziemnych przykrytych utworami przepuszczalnymi (§ 2 ust. 1 pkt 6). Zakazu wprowadzania ścieków do wód podziemnych nie stosuje się do wtłaczania do górotworu wydobytych z niego wód kopalnianych (§ 2 ust. 2).

Kary za naruszenie prawa ochrony wód

1. Naruszenie prawa ochrony wód może być zakwalifikowane jako przestępstwa (występki), wykroczenia, a także zaniechania.

Do występków zalicza się:

- 1) W ustawie o ochronie środowiska - takie działania i zaniechania, wymienione w art. 106 ust. 1 pkt 2 i pkt 7, jeżeli spowodowały one niebezpieczeństwo znacznego pogorszenia warunków korzystania ze środowiska lub powstania innych szkodliwych dla tego środowiska następstw (art. 106 ust. 2) oraz wymienione w art. 107 i 108.

2) W Prawie wodnym - wykonywanie w pobliżu urządzeń wodnych robót zagrażających tym urządzeniom (art. 124).

2. Stosowanie kar za wykroczenia reguluje Prawo wodne w art. 126, 127 pkt 2 i 4, art. 128 i art. 129.

Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 14 listopada 1987 r. w sprawie określenia wykroczeń, za które funkcjonariusze Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska, terenowych organów administracji państwowej o właściwości szczególnej do spraw ochrony środowiska, gospodarki wodnej i geologii oraz Straży Ochrony Przyrody są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego (Dz. U. Nr 41, poz. 243) stanowi w § 1 pkt 2 i 3, że za wykroczenia m.in. określone w art. 126, art. 127 pkt 2, art. 128 i art. 129 prawa wodnego oraz art. 106 ust. 1 pkt 2 i pkt 7 ustawy o ochronie środowiska - powołane wyżej służby są upoważnione do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego.

3. Za zaniedbania w zakresie gospodarki wodnej zakładom wymierza się karę pieniężną. Zgodnie z art. 130, ust. 4 WIOŚ może wymierzyć zakładowi karę pieniężną za pobór wody w ilości większej niż ustalona w pozwoleniu wodnoprawnym. Kara ta obciąża wyniki ekonomiczne zakładu (ust. 5).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 listopada 1985 r. w sprawie zasad i trybu ustalania kary pieniężnej za pobór wody w ilości większej niż ustalona w pozwoleniu wodnoprawnym (Dz. U. z 1985 r. Nr 52, poz. 271) m.in. w § 2 szczegółowo określa wysokość stawki kary pieniężnej, którą WIOŚ może wymierzać za pobór wody w ilości większej niż ustalona w pozwoleniu.

Zgodnie z art. 130 ust. 9 prawa wodnego kary pieniężne przeznacza się na Narodowy, Wojewódzkie i Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1995 r. w sprawie wysokości, zasad i trybu nakładania kar pieniężnych za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska oraz współczynników różnicujących wysokość kar pieniężnych (Dz. U. z 1995 r. Nr 79, poz. 399) stanowi, że wysokość kary pieniężnej określonej w rozporządzeniu mnoży się przez współczynnik 2 w przypadku gromadzenia lub wylewania odpadów w strefach ochronnych ujęć i źródeł wody oraz na terenach wypływu wód z warstw wodonośnych, a także zakopania odpadów w ziemi lub zmieszanie ich z ziemią (§ 4 ust. 4). Kary wymierzane są przez WIOŚ. Zgodnie z art. 87 b ustawy o ochronie środowiska kary pieniężne wymierzane i pobierane m.in. na podstawie powyższego rozporządzenia są przekazywane na rachunek Narodowego, Wojewódzkich oraz Gminnych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Ponadto w przypadku stwierdzenia zaniedbań w zakresie gospodarki wodnej, w wyniku których może powstać stan zagrażający życiu lub zdrowiu ludzi albo zwierząt bądź inna szkoda, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska obowiązany jest wezwać zakład do usunięcia tych zaniedbań w

określonym terminie (art. 28 ust. 1 prawa wodnego). Nie usunięcie ich w określonym terminie może być podstawą wydania przez WIOŚ (od 30.10.1996r. - w porozumieniu z wojewodą, zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. - o zmianie niektórych ustaw normujących funkcjonowanie gospodarki i administracji publicznej - Dz. U. Nr 106, poz. 496) decyzji o unieruchomieniu zakładu lub jego części do czasu usunięcia zaniedbań (art. 28 ust. 2).

Nadzór, współdziałanie i kontrola przestrzegania prawa w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych

Po utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (Ustawa z dnia 20 grudnia 1989 r. o utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa - Dz. U. Nr 73, poz. 433, zm. z 1991 r. Nr 101, poz. 444 i 114, poz. 492) nadzór nad gospodarką wodną od dnia 1 stycznia 1990 r. sprawuje Minister OŚZNiL. Uprawnienia z tytułu nadzoru Ministra nad działalnością wojewody wynikają wprost z art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej (Dz. U. Nr 21, poz. 123, z 1991 r. Nr 75, poz. 328, z 1995 r. Nr 74, poz. 368 i z 1996 r. Nr 106, poz. 498), natomiast nad innymi podmiotami jak: Państwowym Inspektorem Ochrony Środowiska (PIOŚ), Regionalnym Zarządem Gospodarki Wodnej (RZGW), Państwowym Instytutem Geologicznym (PIG) czy Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) wynikają z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29.12.1993 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (Dz. U. z 1994 r. Nr 2, poz. 4).

Funkcję koordynacyjną i kontrolną w dziedzinie ochrony środowiska, łącznie ze składaniem okresowych informacji Sejmowi (o których mowa w art. 115) powierzyła Ministrowi OŚZNiL ustawa o ochronie środowiska w art. 92 ust. 1. Szczegółowe zasady i tryb wykonywania koordynacji zgodnie z art. 92 ust. 2 - miało określić rozporządzenie Rady Ministrów. Rozporządzenie nie zostało wydane. Funkcję kontrolną MOŚZNiL realizuje podległa Ministrowi Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, która od 29 października 1991 r. działa na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 77, poz. 335, z 1996 r. Nr 106, poz. 496). Jej zadaniem, oprócz działań kontrolnych, jest m.in. organizowanie i koordynowanie państwowego monitoringu środowiska, prowadzenia badań jakości środowiska i oceny jego stanu oraz zachodzących w nim zmian. Art. 25 ust. 1 zobowiązuje organy administracji publicznej oraz podległe im jednostki organizacyjne, dokonujące pomiarów i analiz stanu środowiska do współpracy z PIOŚ.

Kompetencje wojewody do sprawowania nadzoru wynikają z ustawy o terenowych organach rządowej administracji ogólnej; określone są one w art. 47 w zakresie nadzoru nad działalnością kierownika urzędu rejonowego oraz w art. 2 ust. 2 w zakresie nadzoru nad organami samorządu terytorialnego. Ponadto sprawy nadzoru reguluje rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3

czerwca 1977 r. w sprawie nadzoru i kontroli gospodarki wodnej (Dz. U. Nr 19, poz. 78).

Uprawnienia kontrolne wojewody wynikają przede wszystkim z racji jego kompetencji określonych w prawie wodnym, a szczególnie w art. 55 (kontrola realizacji wydanych przez siebie decyzji w zakresie sposobu gospodarowania wodami podziemnymi, w tym ich poborem), z powołanego wyżej Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 1977 r. oraz z art. 91 ustawy o ochronie środowiska stanowiącego, że organy administracji rządowej i organy gminy sprawują kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska na terenie objętym właściwością tych organów.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 września 1980 r. w sprawie zasad współdziałania w zakresie ochrony środowiska terenowych organów administracji państwowej z innymi organami i jednostkami organizacyjnymi (Dz. U. Nr 24, poz. 98), wydane na podstawie art. 98 ustawy o ochronie środowiska, nałożyło na terenowe organy administracji państwowej obowiązek współdziałania m.in. z państwowymi wojewódzkimi inspektorami sanitarnymi.

Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. Nr 12, poz. 49 z późn. zm.) w art. 16 ust. 1 stanowi, że państwowy wojewódzki inspektor sanitarny przedstawia wojewodzie raz do roku ocenę stanu sanitarnego i sytuacji epidemiologicznej województwa, a realizując swoje zadania, współpracuje z organami wykonawczymi gmin oraz informuje je o wynikach kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu dla danego terenu (ust. 2). Państwowy Inspektor Sanitarny wykonuje swoje zadania przy pomocy podległej mu stacji sanitarno-epidemiologicznej. Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej (Dz. Urz. MZiOS Nr 5, poz. 12) z dnia 14 czerwca 1993 r. w sprawie organizacji i zasad działania stacji sanitarno-epidemiologicznych (...) w § 3 określiło zadania tych stacji, a w tym m.in. opracowywanie ocen i analiz stanu sanitarnego (Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 1 października 1996 r. w sprawie organizacji i zasad działania stacji sanitarno-epidemiologicznej oraz kwalifikacji wymaganych od pracowników tych stacji (M.P. Nr 83, poz. 727 obowiązuje od 5 stycznia 1997 r.), które uchyliło ww. zarządzenie z 1993 r.

II. Charakterystyka uwarunkowań ekonomiczno-organizacyjnych kontrolowanej działalności.

Polska należy do krajów ubogich w zasoby wodne i ze wskaźnikiem 1.600 m³ na mieszkańca zajmuje jedno z ostatnich miejsc w Europie. Stan ten pogarsza fakt nierównomiernego występowania zasobów wodnych w poszczególnych rejonach kraju oraz porach roku - co powoduje, że okresowo niektóre obszary (Kujawy, Mazowsze, część Wielkopolski) są poważnie zagrożone z powodu deficytu wody. Pojemność największych sztucznych zbiorników wodnych wynosi około

3.024 mln m³ - przy potrzebach 3-4 krotnie większych - i nie ma większego znaczenia dla ogólnego bilansu wodnego kraju. Także zasoby wód podziemnych są małe i nierównomiernie rozmieszczone - istnieją obszary wyraźnego deficytu wód powierzchniowych i wód podziemnych. Obszary deficytowe zajmują sumarycznie aż 180 tys. km², a więc ok. 57,6% powierzchni Polski. Deficyt wód powierzchniowych (38,5% powierzchni kraju) jest związany z niskimi opadami. Deficyt wód podziemnych (19,2% powierzchni kraju) wynika z niekorzystnych warunków hydrogeologicznych. Wskutek dużego poboru wód podziemnych, oprócz obszarów naturalnego deficytu wód, powstały również regiony deficytu sztucznego. Następuje systematyczne obniżanie się zwierciadła wody.

Pobór wód podziemnych w 1994 r. na potrzeby gospodarki narodowej wynosił 2,03 km³/r., w tym 0,27 km³/r. stanowiły wody kopalniane użyte do produkcji. Pozostałe ilości to: wody pobierane na cele produkcyjne - 0,40 km³/r. oraz na zaopatrzenie mieszkańców - 1,36 km³/r. Dla porównania, eksploatacja wód powierzchniowych w 1994 r. wynosiła 9,95 km³/r. w tym na cele produkcyjne - 7,47 km³/r., na zaopatrzenie wodociągów komunalnych - 1,24 km³/r.

Brak jest dokładnego rozpoznania całkowitego poboru wód podziemnych, gdyż statystyka GUS obejmuje tylko większych odbiorców.

Degradacja środowiska w coraz większym stopniu odnosi się do wody, która należy do najważniejszych surowców dla całej przyrody. Wody podziemne podlegają intensywnym zmianom pod względem ilościowym i jakościowym - głównie na skutek większego wpływu czynnika antropogenicznego, tj. spowodowanego działalnością człowieka. Udział wód podziemnych o niskiej jakości wzrastał i wynosił 31,3% w 1994 r. a 32,9% w 1995 r.

Zanieczyszczenie wód podziemnych zawsze prowadzi do obniżenia ich jakości i ogranicza możliwości gospodarczego wykorzystania.

Skutki zanieczyszczenia wód podziemnych są długotrwałe i powodują wzrost kosztów uzdatniania.

Rozpoznanie występowania zanieczyszczeń, ich charakterystyka oraz powiązanie z przyczynami je wywołującymi jest w skali kraju bardzo nierównomierne i niejednorodne.

Największy udział w zanieczyszczaniu wód podziemnych ma rolnictwo i hodowla - ok. 33% oraz przemysł. ok. 18%.

Zagrożeniem dla wód podziemnych występujących na większej głębokości niż 50 m jest przede wszystkim intensywna ich eksploatacja, podziemne składowanie odpadów oraz tworzenie szybkich dróg przepływu zanieczyszczeń w wyniku prac górniczych czy wadliwie wykonanych wierceń.

Wody podziemne są bogactwem naturalnym, trudnym zarówno do powiększenia jak również odnowienia. Rozpoznanie zasobów wód podziemnych, ocena ich rezerw, a także racjonalna eksploatacja i ochrona mają istotne znaczenie w zagospodarowaniu poszczególnych regionów kraju oraz rozwoju rolnictwa i przemysłu.

Zasady dokumentowania zasobów wód podziemnych oraz rejestracji ich poboru wprowadzone zostały przez Prezesa Centralnego Urzędu Geologii w 1960 r. Rozpoznanie zasobów w skali kraju i poszczególnych regionów jest niepełne. Zasoby odnawialne poziomów użytkowych szacowane są na 18 km³/r z błędem 3 km³/r. (Atlas Hydrogeologiczny Polski, 1995), co określa zasoby dyspozycyjne na 15 km³/r. Łączna wielkość ustalonych i zatwierdzonych eksploatacyjnych zasobów wód podziemnych w 1994 r. wynosiła 1.707.701 m³/h (14,9 km³/r) i jest przedmiotem systematycznej weryfikacji.

W Polsce w ostatnich kilku latach wystąpiło zjawisko pewnego zmniejszenia wydobycia wody podziemnej, głównie wśród odbiorców przemysłowych, a także w rezultacie ograniczenia eksploatacji górniczej.

W rejonach dużej, skupionej eksploatacji wód podziemnych i odwodnienia wyrobisk górniczych zmiany warunków hydrogeologicznych często już są tak duże, że posiadają charakter regionalny. Największe leje depresji spowodowane przez pobór wód podziemnych dla celów komunalnych i przemysłowych powstały w okolicach Szczecina, Gdańska, Łodzi, Warszawy, Radomia, Lublina i aglomeracji górnośląskiej. Odwodnienia górnicze spowodowały natomiast powstanie dużych regionalnych lei depresji na Górnym Śląsku (kopalnie węgla kamiennego), w okolicach Olkusza (kopalnie rud cynku i ołowiu), Konina i Bełchatowa (kopalnie węgla brunatnego) oraz w rejonie Lubelskiego Zagłębia Węglowego. W przyszłości w zwiększaniu się powierzchni obszarów zagrożonych szybką migracją zanieczyszczeń podstawową rolę odegra dalszy wzrost eksploatacji wód podziemnych. W pierwszej kolejności będą one zachodziły na obszarach deficytowych w wodę tam, gdzie rezerwy zasobów dyspozycyjnych powszechnie użytkowanych wód podziemnych są najmniejsze. Zakwalifikowano do nich obszary, na których rezerwy zasobów dyspozycyjnych są mniejsze od 25% i uznano je za potencjalnie zagrożone. W Polsce północnej jest to cały pas nadmorski od Szczecina do Elbląga. W centralnej części kraju poszczególne, odizolowane od siebie obszary występują w okolicach Zielonej Góry, Głogowa, Poznania i Konina, Łodzi, Warszawy, Radomia i Lublina. Na południu ciągną się one szerokim pasem przez całe Sudety, Górny Śląsk, okolice Krakowa i Góry Świętokrzyskie oraz okolice Tarnowa, Tarnobrzega, Rzeszowa i Przemyśla. Zaliczają się do nich także Tatry i Beskidy w rejonie Nowego Sącza. Konieczne jest racjonalne i oszczędne użytkowanie wody, kształtowane przez prawo instrumenty ekonomiczne, planowanie przestrzenne oraz podniesienie stanu świadomości ekonomicznej administracji państwowej, samorządowej i całego społeczeństwa.

Czyste wody podziemne powinny być chronione jako rezerwa. Wody podziemne są elementem środowiska, którego kondycja uzależniona jest od stanu czystości powierzchni ziemi, gruntów, wód powierzchniowych, powietrza atmosferycznego, a przede wszystkim od ilości i rodzaju ścieków i odpadów

wprowadzanych do ziemi, a także od zakresu i sposobu prowadzenia prac geologicznych i górniczych.

Zabezpieczeniu przed degradacją wód podziemnych dotychczas miał głównie służyć sformułowany w Prawie wodnym tryb korzystania z wód, których dysponentem jest wojewoda. Szczegółowe rozwiązania w tym zakresie są jednak niedoskonałe. Prowadzone próby zreformowania systemu zarządzania wodami w oparciu o system zlewniowy nie przyniosły efektów.

Rozpoznanie problematyki związanej z ochroną zasobów wód podziemnych, przedstawione w niniejszym rozdziale, dokonane zostało w oparciu o analizę wyników badań zawartych w opracowaniu pt. „Strategia ograniczania zanieczyszczenia wód podziemnych” wykonanym przez Państwowy Instytut Geologiczny w 1996 r.

III. Istotne ustalenia kontroli:

Ważniejsze ustalenia kontroli w poszczególnych grupach kontrolowanych jednostek przedstawiały się następująco:

- w urzędach wojewódzkich:

Nie wniesiono zastrzeżeń m.in. do: sposobu i trybu ustalania zasobów wód podziemnych i sprawozdawczości w tym zakresie, rozpatrywania i zatwierdzania projektów i powykonawczych dokumentacji prac hydrogeologicznych (stwierdzono nieliczne przypadki opóźnień w załatwianiu spraw, spowodowane m.in. uzupełnieniem dokumentacji przez wnioskodawcę lub nieterminowym nadesłaniem opinii przez organy gmin).

Pozytywnie oceniono współpracę służb wojewodów z placówkami naukowo-badawczymi oraz Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym (PWIS) i Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska (WIOŚ).

Prowadzone przez Wydziały Ochrony Środowiska Urzędów rejestry studni ujmujących wody podziemne, nie zawierały danych o wszystkich studniach oraz nie były aktualizowane w przypadkach likwidacji studni. Na przykład w Toruniu do czasu kontroli nie wykreślono z rejestru 52 studni (na 541 ogółem ujętych w rejestrze) zlikwidowanych w badanym okresie. Czynności tej dokonano dopiero w czasie kontroli. Rejestr nie zawierał również danych o wszystkich studniach. Dowodem tego jest fakt, że po uwzględnieniu studni zlikwidowanych w rejestrze pozostawało 471 studni, podczas gdy na terenie woj. toruńskiego było 480 ujęć wód podziemnych wymagających pozwolenia wodnoprawnego. Tak więc przy założeniu, że każde ujęcie posiada tylko 1 studnię ww. rejestr powinien zawierać ich co najmniej 480.

W woj. toruńskim z 480 ujęć, 75 z nich nie posiadało na czas kontroli pozwoleń wodnoprawnych, z czego 6 od 1990 r. W woj. bydgoskim z 1363 ujęć które wymagały pozwoleń, aż 675 z nich, tj. 49,5% (wg stanu na 30.06.1996 r.) nie posiadało pozwoleń.

Przyczyny powyższego stanu były złożone i tak z jednej strony użytkownicy ujęć nie byli zainteresowani uregulowaniem ich stanu formalnoprawnego. Z drugiej zaś strony, istniejący stan prawny nie zapewniał pełnej skuteczności wyegzekwowania przez służby wojewodów materiałów niezbędnych do wydania pozwoleń. Należy jednak zaznaczyć, że działania podjęte w tym zakresie w II półroczu 1996 r. (w tym również w czasie kontroli), doprowadziły do złożenia przez użytkowników ujęć np. z terenu woj. toruńskiego 8 wniosków o wydanie pozwoleń.

Wpływ na powyższy stan miały również działania np. służb Wojewody Bydgoskiego w latach ubiegłych, których skutkiem był m.in. fakt, że część pozwoleń utraciła ważność na koniec 1995 r. Spowodowało to, że po 1.01.1996 r. część ujęć pozostała bez pozwoleń wodnoprawnych, a do Urzędu wpłynęła zwiększona ilość wniosków. Na przykład na czas kontroli pozostawało ok. 100 spraw do rozpatrzenia (a wydanie pozwolenia wodnoprawnego wymaga niekiedy potrzeby odbycia kilku rozpraw).

Zgodnie z § 13 i 15 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z 5.11.1991 r. w sprawie ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz. U. Nr 116 poz. 504), ww. strefy w okresie do końca 1996 r. należało dostosować do wymogów rozporządzenia. Jednak jak wykazała kontrola, do czasu jej trwania na terenie woj. bydgoskiego ustalono strefę ochrony pośredniej zaledwie dla 1 ujęcia, podczas gdy potrzeba ich ustalenia istniała dla około 1400 ujęć wód podziemnych. Na terenie woj. toruńskiego ustalone były strefy ochrony pośredniej dla zaledwie 4 ujęć (a tyleż samo było w trakcie rozpatrywania). W świetle postanowień ww. rozporządzenia MOŚZNiL, gdy ustalenie strefy ochronnej następuje na wniosek użytkowników ujęć, należy pozytywnie ocenić podjęte przez Urzędy działania. Np. w Bydgoszczy zobowiązując użytkowników ujęć do przedłożenia dokumentacji w celu określenia zasięgu niezbędnej strefy ochrony pośredniej jako warunku wydanych pozwoleń wodnoprawnych, a w Toruniu przypominające samorządom gmin o potrzebie uregulowania ww. zagadnienia - w szczególności dla ujęć komunalnych zaopatrujących ludność w wodę.

Za celowe uznano kontynuowanie prowadzonych kontroli u użytkowników ujęć wód podziemnych m.in. w zakresie rzetelności danych o wielkości poboru tych wód. Ilość tych kontroli (oprócz prowadzonych przez WIOŚ i PWIS - w odrębnym trybie) wzrosła np. w Toruniu z 4 w 1994 r. do 25 w I półroczu 1996 r. Mniej korzystnie w ww. zakresie wypadło woj. bydgoskie gdzie w okresie badanym służby wojewody przeprowadziły np. w 1995 r. zaledwie 3 kontrole w ramach nadzoru nad dotrzymaniem przez użytkowników ujęć warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych. Na przykład w 1995 r. uwzględniając ww. kontrole i przeprowadzone w ramach rozpraw wodnoprawnych „wizje terenowe” oraz kontrole WIOŚ łączna ilość kontroli (ok.

90) przy znacznej ilości ujęć (ok. 1400), powoduje że ich cykliczność wynosiłaby ok. 15 lat.

Nie rozwiązany do czasu zakończenia kontroli pozostał problem różnic występujących na terenie woj. toruńskiego i bydgoskiego w systemie naliczania opłat za pobraną przez zakłady wodociągowe wodę podziemną z przeznaczeniem na zaopatrzenie ludności.

W wyniku zapytań zakładów wodociągowych kierowanych do MOŚZNiL, w zakresie wysokości opłat za wodę zużywaną przez te zakłady do celów technologicznych (płukanie sieci, filtrów, odżelaziaczy) Ministerstwo to wyraziło pogląd (m.in. w pismach z 23.11.1994 r., 12.07.1995 r., 29.08.1996 r.), że za ww. wodę należy uiszczać opłaty wg stawek określonych w § 3 ust. 3 i 4 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 27.12.1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz. U. Nr 133, poz. 637 ze zm.).

Powyższy pogląd MOŚZNiL spowodował, że dla wody zużytej na cele technologiczne przez zakłady wodociągowe stosowano opłaty jak dla wody zużywanej do celów produkcyjnych gdy wchodzi ona w kontakt z produktami spożywczymi lub farmakologicznymi - czyli stawka x współczynnik 0,3. Stanowisko MOŚZNiL - jak wykazała kontrola, było stosowane przy ustalaniu opłat przez służby Wojewody Toruńskiego, natomiast służby Wojewody Bydgoskiego nie uznawały ww. interpretacji MOŚZNiL (nie stosowano wskaźnika 0,3) uważając że pismo Ministerstwa nie stanowi podstawy prawnej do zmiany ww. rozporządzenia Rady Ministrów, tym bardziej, że woda pobierana przez zakłady wodociągowe na cele produkcyjne faktycznie nie wchodzi w skład lub bezpośredni kontakt z produktami spożywczymi lub farmakologicznymi.

Zmiana systemu naliczeń za wodę pobraną na ww. cele będzie mieć istotny wpływ na dochody Gminnych, Wojewódzkich i Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej tym bardziej, że jak wykazano w części szczegółowej niniejszej informacji, zużycie wody na ww. cele w niektórych zakładach wodociągowych dochodziło nawet do 30% ogółu pobranej.

- w Urzędach Rejonowych w Bydgoszczy i Wąbrzeźnie

Kontrola wykazała, że sprawy dotyczące ochrony wód podziemnych należące do kompetencji Kierowników Urzędów Rejonowych zostały w drodze porozumień powierzone organom gmin występujących na obszarze administrowanym przez Urzędy. Np. kierownik Urzędu Rejonowego w Bydgoszczy zawarł porozumienia w okresie od 12 do 31.10.1990 r. powierzając swoje kompetencje w zakresie ochrony wód podziemnych 10 organom gmin na 12 z jego terenu działania.

Dotyczyło to gmin: Nowa Wieś Wielka, Mroczka, Sicienko, Osielsko, Sadki, Nakło n. Notecią, Dąbrowa Chełmińska, Dobrcz, Koronowo i Solec Kujawski. Stwierdzono, że ww. porozumienia zawarto prawidłowo, tj. za zgodą wojewody i właściwych organów gmin oraz zostały one ogłoszone w wojewódzkich dziennikach urzędowych. Na przykład w Urzędzie Rejonowym w Wąbrzeźnie

zagadnienia te nie były ujęte w planach kontroli właściwego referatu, a w protokołach z 16 kontroli przeprowadzonych od 1994 r. w urzędach gmin w zakresie realizacji przepisów ustawy Prawo wodne nie stwierdzono zajmowania się ww. tematyką.

Nieprawidłowością było, że w analizowanym okresie pracownicy Urzędów w przeprowadzanych kontrolach w ww. gminach nie badali zagadnień związanych z ochroną zasobów wód podziemnych.

W art. 36 ust. 1 ustawy z 22.03.1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej (Dz. U. Nr 21, poz. 123 ze zmianami) określono, że kierownicy urzędów rejonowych wykonują określone w ustawach szczególnych zadania i kompetencje rządowej administracji ogólnej. Powierzenie przez kierownika urzędu rejonowego w trybie art. 40 wyżej cytowanej ustawy prowadzenia spraw przez inne organy, nie zwalnia organu powierzającego od odpowiedzialności za prawidłową realizację powierzonych zadań.

Zgodnie z art. 59 ustawy z 24.10.1974 r. - Prawo wodne (Dz. U. Nr 38, poz. 230 ze zmianami), do kompetencji Kierowników Urzędów Rejonowych należy ustanawianie z urzędu stref ochronnych źródeł.

Kontrola wykazała, że w Urzędach nie prowadzono ewidencji źródeł wód podziemnych skutkiem czego nie posiadano rozeznania co do ich ilości oraz stanu formalnoprawnego. Na przykład w Urzędzie Rejonowym w Wąbrzeźnie powyższe dane zebrano z gmin dopiero w trakcie trwania kontroli NIK.

Wynikało z nich, że na terenie objętym zakresem działania Urzędu istniało 114 źródeł, z których czerpana była woda. Z tej ilości 43 źródła (37,7%) nie posiadały pozwoleń wodno-prawnych na pobór wód, a żadne ze źródeł nie posiadało ustanowionych pośrednich stref ochronnych. Nie prowadzenie ewidencji źródeł wód podziemnych było także wykazane przez Delegaturę NIK w Bydgoszczy podczas kontroli Urzędu Rejonowego w Bydgoszczy przeprowadzonej na przełomie III i IV kwartału 1995 r. w zakresie zagospodarowania w latach 1993-1994 terenów wzdłuż brzegów dużych zbiorników i cieków wodnych - protokół kontroli z 7.12.1995r.

W myśl przepisów § 2 pkt. 2,5 i 14 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3.06.1977 r. w sprawie nadzoru i kontroli gospodarki wodnej (Dz. U. Nr 19, poz. 78), do kompetencji kierownika urzędu rejonowego w zakresie ochrony źródeł, należało sprawowanie nadzoru i kontroli w szczególności m.in. nad korzystaniem z wód, przestrzeganiem warunków korzystania z wód podziemnych określonych w decyzjach i instrukcjach gospodarowania wodą oraz przestrzeganiem warunków obowiązujących w strefach ochronnych.

Nieprawidłowością był również fakt, że Urzędy nie kontrolowały zakładów eksploatujących wodę ze źródeł i ujęć wód.

- w Urzędach Miast i Gmin

Kontrola wykazała, że gminy podejmowały działania celem pełnego zaopatrzenia swoich mieszkańców w wodę o odpowiedniej jakości. Np. w Gminie Miejskiej w Wąbrzeźnie ponad 97% gospodarstw domowych korzystało z miejskiej sieci wodociągowej, a w Gminie Mogilno mieszkańcy byli zaopatrywani w wodę o odpowiedniej jakości z ujęć podziemnych stanowiących mienie komunalne. Potwierdzały to m.in. wyniki analiz wody przeprowadzane okresowo przez Terenową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Mogilnie. Pozytywnym zjawiskiem w ww. gminie był również fakt dążenia do oczyszczania maksymalnej ilości ścieków oraz realizacji programu zaopatrzenia mieszkańców gminy w wodę.

W Gminie Miejskiej w Wąbrzeźnie podejmowano szereg działań w celu ochrony wód przed ich zanieczyszczeniem, takich jak budowa biologicznej oczyszczalni ścieków (zakończona w 1993 r.) oraz sieci kanalizacji ściekowej. Wspólnie też z Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska w Toruniu wyegzekwowano od dwóch zakładów z terenu miasta, tj. firmy „Matsol” i Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej, uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej w ww. zakładach.

W trakcie kontroli stwierdzono również uchybienia i nieprawidłowości. Dotyczyły one braku skutecznego nadzoru nad podległymi Urzędowi jednostkami organizacyjnymi. Przyczyną powyższego było nieokreślenie w zakresach czynności obowiązków pracowników Urzędu sprawowania takiego nadzoru. Np. nad Zakładem Gospodarki Komunalnej w Mogilnie.

Skutkiem braku nadzoru nad powyższym Zakładem było występowanie w nim istotnych uchybień i nieprawidłowości polegających głównie na nieprzestrzeganiu zasady legalizmu i rzetelności działania. Przejawiało się to m.in.

nieaktualizowaniem bądź nieposiadaniem pozwoleń wodnoprawnych na pobór wody i eksploatację urządzeń do poboru wody, nieprzestrzeganiem warunków wynikających z tych pozwoleń, a także podawaniem przez Zakład do Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy nieprawdziwych danych odnośnie wielkości pobranej wody. Było to sprzeczne m.in. z ustawą z 24.10.1974 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 38, poz. 230 ze zmianami), zarządzeniem Ministra Rolnictwa z 28.08.1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych (M.P. Nr 29, poz. 107), rozporządzeniem Rady Ministrów z 21.12.1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz. U. Nr 133, poz. 637 ze zmianami).

Negatywnym skutkiem braku nadzoru był także fakt, że ww. Zakład w analizowanym okresie w informacjach składanych do Urzędu Wojewódzkiego celem naliczenia opłat za szczególne korzystanie z wód podziemnych zaniżył wielkość pobranej wody ogółem o 119.608 m³.

Podobnie w Gminie Miejskiej w Lipnie nie przestrzegano zasady legalności działania, bowiem: nie wszystkie studnie posiadały pozwolenia wodnoprawne, nie przestrzegano w strefach ochrony bezpośredniej warunków wyznaczonych

pozwoleniami wodnoprawnymi, nie mierzono ilości wody pobranej z ujęć oraz niewłaściwie informowano Wojewodę Włocławskiego o ilości pobranej wody do naliczania opłat.

O nieprzestrzeganiu zasady legalności działania świadczyła także eksploatacja przekazanej 31.12.1994 r. miejskiej oczyszczalni ścieków (wraz ze studnią głębinową) bez decyzji na jej użytkowanie oraz bez pozwolenia wodnoprawnego. Do czasu tej kontroli Urząd nie zgłosił do Kierownika Urzędu Rejonowego w Lipnie faktu zakończenia inwestycji i nie przekazał dokumentów wymaganych przepisami art. 54 prawa budowlanego (Dz. U. z 1994 r., Nr 89, poz. 414). Stosownie też do pkt III. 15 decyzji Wojewody Włocławskiego z 14.10.1993 r. Nr OŚ-II-6210/42/93 po zakończeniu rozruchu technologicznego obiektu Burmistrz Miasta miał wystąpić o pozwolenie wodnoprawne (przedkładając operat wodnoprawny).

Kontrole przeprowadzone przez NIK w Urzędzie i Zakładzie Obsługi Komunalnej w Lipnie ujawniły szereg innych nieprawidłowości głównie w zakresie eksploatacji studni, co świadczyło również o naruszeniu zasady legalności i rzetelności działania.

Spośród 8 studni w 7 przypadkach nie miały one zainstalowanych urządzeń mierzących pobór wody podziemnej. Służby eksploatacyjne nie prowadziły systematycznych pomiarów lustra wody. Stosownie do art. 57 prawa wodnego zakłady pobierające wodę podziemną miały obowiązek dokonywania pomiarów ilości wody wydobytej (ustawa z 14.10.1974 r. - prawo wodne - Dz. U. Nr 38, poz. 230 z późn. zmianami). W pozwoleniach wodnoprawnych określono, także obowiązki systematycznego pomiaru pobranej wody i jej rejestracji oraz stałego pomiaru lustra wody z ewidencjonowaniem stanów w książkach eksploatacji poszczególnych studni.

W 5 przypadkach na 6 studni objętych oględzinami stwierdzono niewłaściwy stan techniczny głównie obudów i ogrodzenia stref ochrony bezpośredniej, nieprzestrzeganie warunków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych m.in. nieutwardzone tereny przylegające do obudów, zbyt małą strefę ochrony bezpośredniej przy studni zlokalizowanej na terenie FUW - K „Konwektor” w Lipnie i spękania powłok ochronnych obudów. Stosownie do treści pozwoleń wodnoprawnych z lat 1979-1989 użytkownik miał zapewnić dobry stan techniczny obiektów ujęć i wszystkich zainstalowanych na nich urządzeń.

Kontrola wykazała także uchybienia i nieprawidłowości związane z procesem komunalizacji majątku byłego Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Bydgoszczy (WPWiK) przyjętego przez gminę miejską, a także wynikające z braku skutecznej kontroli i nadzoru nad gminnymi jednostkami administrującymi ujęciami wód podziemnych głównie w zakresie ich ochrony przez zanieczyszczeniami.

W trakcie kontroli ustalono, że Rada Miejska Bydgoszczy uchwałą Nr XXI/183/91 z dnia 28 listopada 1991 r. w sprawie wyboru formy organizacyjno-

prawnej zagospodarowania mienia WPWiK w Bydgoszczy zdecydowała o wniesieniu jego składników wartości 43 mln zł (wartość po denominacji) jako aportu rzeczowego do utworzonej w tym celu jednoosobowej spółki gminy z o.o., tj. Miejskich Wodociągów i Kanalizacji w Bydgoszczy (MWiK). Stosownie zaś do § 2 uchwały Zarządu Miasta Bydgoszczy Nr 48/91 z 19 grudnia 1991 r. postanowiono o wniesieniu majątku o wartości tylko 724.500 zł, tj. 1,68% przypadającego gminie w wyniku podziału WPWiK. Pozostała część majątku pomimo upływu 68 miesięcy nie została przekazana do Spółki w formie aktu notarialnego, do czego zobowiązany był Zarząd Miasta zapisami w §§ 2 i 3 uchwały Rady Miejskiej z 28 listopada 1991 r. (Nr XXI/193/91).

Kontrola wykazała również, że protokoły zdawczo-odbiorcze przekazania i przejęcia majątku byłego WPWiK z 16 grudnia 1991 r. i 23 września 1992 r., podpisane były przez dwie osoby. Protokoły te, a także akty notarialne kreujące jednoosobowe spółki z o.o. tj.: MWiK i Leśny Park Kultury i Wypoczynku w Bydgoszczy LPKiW nie były kontrasygnowane przez Skarbnika Miasta Bydgoszczy. Zgodnie z art. 46 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (j.t. Dz. U. z 1996 r. Nr 13, poz. 74) oświadczenie woli w imieniu gminy w zakresie zarządu mieniem mogli składać dwaj członkowie zarządu lub jeden członek zarządu i osoba upoważniona przez ten zarząd, zaś dla skuteczności czynności prawnych mogących wywołać skutki pieniężne, wymagana była kontrasygnata Skarbnika Miasta.

Stwierdzono także, że Urząd Miasta w Bydgoszczy nie prowadził pełnej dokumentacji ujęć i studni głębinowych zlokalizowanych na terenie miasta. Dotyczyło to m.in. kompletów dokumentacji hydrogeologicznych; decyzji na pobór wody podziemnej (kopii) i eksploatację ujęć oraz operatów wodnoprawnych. Stąd dla potrzeb niniejszej kontroli wykorzystano materiały będące w posiadaniu tych jednostek organizacyjnych. Utrudniało to wypełnianie funkcji nadzorczych w przedmiocie ochrony wód podziemnych, a także podejmowanie działań dla uregulowania stanu formalnoprawnego studni nieczynnych kwalifikujących się do likwidacji bądź dalszej eksploatacji jak np. awaryjnego osiedlowego ujęcia przy ul. Czackiego w Bydgoszczy. Świadczył o tym również fakt braku kontroli nad wypełnianiem obowiązku wnoszenia opłat za pobór wód skutkiem czego m.in. LPWiK zaniżył w latach 1994-1995 dane o ilości wody pobranej o 15.796 m³.

Kontrola obiektów administrowanych przez MWiK w Bydgoszczy, tj. 49 studni głębinowych spośród 65 (75,4%) w tym 22 (na 23) osiedlowych studni awaryjnych oraz obiektów ujęcia komunalnego „Las Gdański”, wykazała nieprawidłowości i uchybienia w zakresie przestrzegania warunków wynikających z decyzji ustanawiających ich strefy ochronne. Dotyczyło to głównie: braku wyznaczenia stref ochronnych w terenie oraz ich wygrodzenia i oznakowania, wyznaczania granic strefy w nieodpowiedniej odległości od obudowy studni, a także niewłaściwego stanu technicznego urządzeń wodnych.

Dowodem powyższego był m.in. fakt, że w 12 przypadkach spośród 2 osiedlowych studni awaryjnych objętych oględzinami, nie posiadały one wyznaczonej w terenie i ogrodzonej bezpośredniej strefy ochronnej. Ponadto w odległości 1 m od studni przy ul. Szarych Szeregów w Bydgoszczy znajdowało się boisko z asfaltobetonu; w odległości 6,15 m od studni przy ul. Bartosza Głowackiego zlokalizowano stanowisko kontenera na śmieci; w obrębie strefy studni przy ul. Solskiego znajdowały się 3 garaże blaszane (najbliższy 2,5 m od obudowy studni), a w odległości 2,0 m wytyczono chodnik i ruchliwą ulicę; w odległości ok. 3,0 m od studni przy ul. Węgierskiej znajdował się parking przybłokowy. W 2 przypadkach strefy ochrony bezpośredniej studni były wygrozione w odległości od 0,5 m do 4,0 m, zamiast 8,0 - 10,0 m (na terenie dwóch przedszkoli przy ul. Komuny Paryskiej i Morcinka). W 16 studniach awaryjnych (69,6% zarządzanych) stwierdzono usterki w zakresie utrzymania ich stanu technicznego, m.in. 3 przypadkach dotyczyły one spękania obudów, w 6 przypadkach stwierdzono ślady korozji na instalacji wodociągowej oraz zawilgocenia posadzki i ścian komórki studni, zaś w 5 przypadkach metalowe drabinki nie były umocowane do obudów studni. W 23 przypadkach, tj. 85,2% studni objętych oględzinami na ujęciu „Las Gdański” brak było wyznaczonej ogrodzonej i oznakowanej bezpośredniej strefy ochronnej.

Stosownie do § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (Ministra OŚZNiL) z 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz. U. Nr 116, poz. 504) teren ochrony bezpośredniej należało ogrodzić, natomiast na ogrodzeniu umieścić tablice informujące o ujęciu wody i zakazie wstępu osób nieupoważnionych. Zgodnie zaś z treścią pozwoleń wodnoprawnych wydanych dla osiedlowych ujęć awaryjnych (obowiązujących do 31.12.1995 r.) należało wyznaczyć w terenie strefy w promieniu 8,0 - 10,0m, wygrodzić i oznakować teren, zaś urządzenia utrzymywać w należyтым stanie technicznym i właściwie je eksploatować. Natomiast w pozwoleniu dla ujęcia „Las Gdański” zapisano, że zakład był zobowiązany do zapewnienia wymogów stref określonych w decyzji z 5 stycznia 1971 r., tj. ujęcie miało zostać zaopatrzone w sprawne wodomierze, zaś urządzenia utrzymywane we właściwym stanie technicznym. MWiK nie dostosowały stref ochronnych do wymagań określonych w ww. rozporządzeniu Ministra OŚZNiL z 5.11.1991 r.- w ciągu 5 lat od wejścia w życie rozporządzenia.

- w zakładach przemysłowych

Pozytywnym zjawiskiem w badanych zakładach w okresie ostatnich lat była zmiana profilu produkcji na bardziej „ekologiczny”, a także prowadzenie szeregu działań inwestycyjno-technologicznych w zakresie ochrony środowiska.

Dotyczyło to np. w „Janikosodzie” w Janikowie m.in. budowania uszczelnionych nowych składowisk, wybudowania instalacji do odmywania chlorków oraz

bariery drenażowej, co w znacznym stopniu ograniczyło zanieczyszczanie wód podziemnych zasolonymi odciekami ze stawów osadowych.

Również pozytywnym zjawiskiem w ww. „Janikosodzie” było zagospodarowywanie szlamów posodowych zarówno z bieżącej produkcji jak też ze starych słonych odpadów znajdujących się na składowiskach o powierzchni około 150 ha.

Kontrola wykazała, także że w badanym okresie nastąpiło zmniejszenie poboru przez Zakłady wód podziemnych np. w Zachemie w Bydgoszczy wody pitnej z 1.039 tys. m³ w 1994 r. do 960 m³ w 1995 r. (tj. o 7,6% mniej), a także wody podziemnej do celów technologiczno-chłodniczych odpowiednio z 210 tys.m³ do 160 tys.m³, tj. o 23,8% mniej.

Obok powyższego stwierdzono występowanie uchybień i nieprawidłowości szczególnie w zakresie nieprzestrzegania kryterium rzetelności i legalności realizacji przez odpowiednie służby zakładów zadań dotyczących eksploatacji ujęć wód podziemnych.

Na przykład:

- w „Janikosodzie” w Janikowie nieprawidłowością było nie odnotowywanie odczytów pomiarów zwierciadła wody i wydajności studni w książce eksploatacyjnej, mimo że obowiązek ten wynikał z zarządzenia Ministra Rolnictwa z 18.08.1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych (M.P. Nr 29, poz. 107).

Innym dowodem nieprzestrzegania zasady legalności było w ww. Zakładzie nieposiadanie instrukcji gospodarowania wodą podziemną, co było sprzeczne z zarządzeniem Ministra Rolnictwa z 26.01.1976 r. w sprawie wymagań jakim powinien odpowiadać operat wodnoprawny (M.P. Nr 6, poz. 32).

- w „Zachemie” w Bydgoszczy w badanym okresie nie zapewniono ciągłości i ważności posiadanych pozwoleń wodnoprawnych. Po utracie ważności pozwoleń z dniem 31.12.1995 r., kolejno uzyskano je np. dla wody pitnej 4.03.1996 r., a dla ujęcia barierowego dopiero 22.05.1996 r. Wpływ na powyższy stan (poza okresem rozpatrywania spraw przez organ wydający pozwolenia) miało opóźnienie w przekazywaniu przez Zakłady stosownych dokumentów. Np. uzupełnienie do operatu wodnoprawnego dla wody pitnej, dotyczące spraw własności terenu dostarczono do Wojewody Bydgoskiego przy piśmie z 29.01.1996 r. Wniosek o wydanie pozwolenia na pobór wody z ujęcia barierowego dostarczono 28.03.1996 r. (m.in. z powodu opracowywania sprawozdania z pracy tego ujęcia w 1995 r.).

- w „Polchemie” w Toruniu nieprzestrzeganie zasady legalności działania dotyczyło m.in. sprzedaży wody dla podmiotów nie ujętych w pozwoleniu wodnoprawnym, braku opracowania instrukcji gospodarowania wodą podziemną oraz nie prowadzenia dokumentacji eksploatacyjnej studni, a także braku realizacji warunków określonych dla stref ochronnych.

Jedną z przyczyn powstania ww. nieprawidłowości był fakt, że do czasu kontroli nie dostosowano warunków zagospodarowania stref ochronnych do przepisów rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz. U. Nr 116, poz. 504). Powyższe warunki stosownie do § 13 ww. rozporządzenia strefy ochrony ujęć wód podziemnych miały być dostosowane do wymagań tego rozporządzenia w okresie 5 lat, tj. w terminie do końca 1996 r.

Często spotykaną nieprawidłowością w zakładach była także niepełna realizacja niektórych warunków zawartych w pozwoleniach wodnoprawnych. Dotyczyło to np. w „Zachemie” w Bydgoszczy:

- braku prowadzenia od 1992 r. rejestru dobowego poboru wody pitnej z poszczególnych studni. Odczyty w tym zakresie zapewniono dopiero w 1996 r. po modernizacji opomiarowania ujęcia,
- braku podjęcia stosownych działań mających na celu ograniczenie zużycia wody pitnej do celów produkcyjnych. Warunek ten wynikał z pozwolenia wodnoprawnego z 4.03.1996 r., gdzie ograniczono zużycie wody pitnej do celów produkcyjnych do wysokości zużycia w 1995 r. Jak wykazała kontrola w I półroczu 1996 r. do celów produkcyjnych zużyto 24,7 tys.m³ wody, tj. o 33,5% więcej niż w I półroczu 1995 r. (18,5 tys.m³),
- nienależytego stanu technicznego osprzętu studni polegającego na braku stosownego zabezpieczenia antykorozyjnego. Problem ten nie został załatwiony, pomimo że podnoszony był także przez inne kontrole, tj. Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska (WIOŚ) w 1994 r. oraz służby Wojewody Bydgoskiego (z Wydziału Rolnictwa i Ochrony Środowiska) w 1995 r.,
- przekroczeń dopuszczalnych maksymalnych godzinowych i dobowych wydajności dla 2 studni wody chłodniczej (przy 7 ogółem). Na przykład dla studni nr 17/900 w 1994 r. - w czerwcu, lipcu i wrześniu; w 1995 r. w lipcu i sierpniu oraz w czerwcu 1996 r. Wielkość przekroczeń była różna i przy określonej dla tej studni maksymalnej wydajności - 28 m³/h, faktyczna dochodziła nawet do 41,5 m³/h.

W „Polchemie” w Toruniu nie prowadzono na bieżąco książek eksploatacyjnych oraz zaleceń określonych w dokumentacji hydrogeologicznej. Spośród 15 posiadanych książek eksploatacyjnych skontrolowano 6 i stwierdzono, że nie zawierały one takich informacji jak: wydajność poszczególnych studni, skład fizyczny i chemiczny wody oraz parametry zamontowanych urządzeń (do poboru i pomiaru). W dokumentacjach (hydrogeologicznej i hydrologicznej) postanowiono, że celem stałej kontroli właściwej pracy ujęcia i studni należało wykonywać co najmniej raz na dwa miesiące badania wody, zaś wyniki wpisywać do książek eksploatacyjnych.

Inne nieprawidłowości występujące w niektórych zakładach to takie jak np.:

- w „Janikosodzie” w Janikowie nie posiadano dokumentacji hydrogeologicznej wymaganej do szczególnego korzystania z wody podziemnej. Kontrola wykazała także że pomimo podejmowanych działań nie doprowadzono do poprawy jakości wody pitnej. Wyniki badań wody przeprowadzane przez Zakładowe Laboratorium oraz Terenową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Mogilnie od lat wykazywały ponadnormatywne zawartości żelaza w wodzie. Zawartość żelaza w 1994 r. kształtowała się od 0,069 do 1,52 mg/l, w 1995 r. od 0,10 do 1,28, a w I półroczu 1996 r. od 0,103 do 0,790 mg/l przy dopuszczalnej normie 0,5 mg/l,

- w „Zachemie” w Bydgoszczy nie podjęto skutecznych działań zapewniających ograniczenie strat wody pitnej. Na problem ten zwróciła Zakładom uwagę kontrola NIK przeprowadzona w 1994 r., a ograniczenie strat wody pitnej było zawarte we wnioskach po ww. kontroli. Pomimo podejmowanych przez Zakłady prób rozwiązania tego problemu, przyczyn strat wody dotychczas nie ustalono, a wynosiły one np. w I półroczu 1996 r. ponad 200 tys.m³, tj. ok. 43% ilości pobranej wody pitnej,

- w „Polchemie” w Toruniu pomimo że Zakłady ogrodziły tereny stref ochronnych wszystkich skontrolowanych 11 studni (73,3% eksploatowanych) i oznakowały tablicami informacyjnymi z zakazem wstępu osób nieupoważnionych, to wszystkie te studnie nie miały wykonanych wymaganych dokumentacją projektową utwardzonych chodników, zaś tereny stref ochrony bezpośredniej miały spadki w kierunku obudów. W 5 przypadkach (45,5% badanych) obudowy studni miały spękania, zaś w 8 (72,7%) w obudowach na dnie była warstwa wody (od 10 cm do 20 cm). Nie wykonano także utwardzonej drogi dojazdowej do 6 studni (wymaganej projektem zagospodarowania stref ochronnych).

W latach 1994-1996 nieterminowo regulowano należności z tytułu opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych. W 5 przypadkach na 9 ogółem (55,6%) ww. należności określone przez Wojewodę w decyzjach uregulowano po terminie (od 3 do 17 dni), z tego za IV kwartał 1995 r. zaległość w kwocie 43.360,30 zł (PLN) była ściągnięta wraz z odsetkami w trybie postępowania administracyjnego. Spowodowane to było głównie trudnościami płatniczymi TZPN „Polchem”.

Kontrola wykazała, również że TZPN „Polchem” sprzedawały wodę podziemną dla 7 jednostek gospodarczych, nie ujętych w pozwoleniu wodnoprawnym. Stosownie do pkt I ww. pozwolenia woda miała być sprzedawana dla potrzeb przemysłowych tylko dla Toruńskiej Przędzalni Czesankowej „Merinotex” SA i „Pfanni-Poloni” spółka z o.o. w Toruniu. Ustalono, że główną przyczyną powstania uchybień i nieprawidłowości w zakładach przemysłowych był brak przywiązywania przez niektórych

pracowników właściwej uwagi do zagadnień gospodarowania zasobami wód podziemnych oraz nierzetelne wykonywanie obowiązków służbowych. Naganność tego postępowania jest tym większa, że na potrzebę m.in. realizacji warunków pozwoleń wodnoprawnych zwracała niektórym zakładom uwagę Najwyższa Izba Kontroli po kontroli przeprowadzonej w 1994 r.

- w zakładach wodociągowych gmin zaopatrujących ludność w wodę pitną:

W wyniku kontroli tych zakładów stwierdzono występowanie istotnych uchybień i nieprawidłowości, polegających głównie na nieprzestrzeganiu zasady legalności i rzetelności działania. Dotyczyło to w szczególności nieprzestrzegania przepisów dotyczących ochrony zasobów wód podziemnych, warunków określonych w dokumentacji hydrogeologicznej ujęć i w pozwoleniach wodnoprawnych na pobór wód, a także na sporządzeniu nierzetelnych informacji o ilości pobranej z ujęć wody.

W Bydgoszczy działalność w zakresie produkcji i sprzedaży wody oraz odprowadzania ścieków prowadzono w wyniku przekształceń komunalizacyjnych byłych Wojewódzkich Przedsiębiorstw Wodociągów i Kanalizacji (WPWiK). W wielu przypadkach nie przejęto jednak od WPWiK wszystkich dokumentów niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania ujęć, w tym m.in. dokumentacji hydrologicznej zasobów wód w kategorii „B”.

Kserokopie ww. dokumentacji uzyskano niekiedy dopiero w trakcie trwania kontroli NIK. Przejęte zaś niektóre inne dokumenty takie, jak karty rejestracyjne i książki eksploatacyjne studzien, były nieaktualne już na etapie przejmowania i nie aktualizowano ich do czasu kontroli. Np. w Wąbrzeźnie wśród 8 eksploatowanych studni, 5 z nich (62,5%) nie posiadało aktualnych kart rejestracyjnych, a w pozostałych nie wpisano danych dotyczących posiadacza nieruchomości. W książkach eksploatacyjnych wszystkich studni brakowało aktualnych wpisów dotyczących zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych. Nie przestrzegano tym samym przepisów zarządzenia Ministra Rolnictwa z 18 sierpnia 1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych (M. P. Nr 29, poz. 107).

Uwagi kontroli w Miejskim Zakładzie Energetyki Ciepłej, Wodociągów i Kanalizacji w Wąbrzeźnie budził także sposób prowadzenia zapisów w książkach eksploatacyjnych studzien. Nie wpisywano w nich m.in. czasu przerwy w pompowaniu, a kontrola trzech kolejnych zapisów pomiarów dokonanych w listopadzie i grudniu 1994 r. oraz 1995 r. wykazała niezgodność z danymi dotyczącymi czasu pracy studzien podawanymi w dobowych raportach. Nie pozwalało to na prawidłowe śledzenie procesu eksploatacji każdej ze studzien i zmian zachodzących w obszarze zasobowym całego ujęcia, a brak znajomości warunków określonych w dokumentacji hydrogeologicznej, wynikający z faktu jej nieposiadania przez użytkownika powodował, że nie były przestrzegane parametry dotyczące maksymalnej depresji zwierciadła wody. Stwierdzono bowiem, że w kontrolowanych okresach depresja przekraczana była

w 4 studniach (50%) w wielkości od 0,2 do 6,8 m, tj. od 2 do 65% w stosunku do wielkości podanych w dokumentacji hydrogeologicznej.

Posiadana przez Zakład Obsługi Komunalnej (ZOK) m. Lipna dokumentacja była niekompletna i prowadzona nierzetelnie, co miało miejsce przy wypełnianiu książek eksploatacji studni, a także sporządzaniu informacji o ilości wody pobranej. Na przykład 7 spośród 8 studni nie miało zainstalowanych wodomierzy poboru wody, a dla trzech z nich nie było książek eksploatacyjnych. Natomiast z pozostałych 5 posiadanych przez ZOK m. Lipna, 3 książki eksploatacji ujęć nie były prowadzone na bieżąco, bowiem wpisy nie zawierały takich danych jak: wydajność studni, informacja o zastosowanych przyrządach pomiarowych, cechy fizyczne i charakterystyka jakościowa wody, imiona i nazwiska oraz stanowiska osób dokonujących kontroli stanu wody i dokonujących wpisów. Nie wypełniono tym postanowień art. 57 ustawy z dnia 24 października 1974 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 38, poz. 230 z późn. zmianami), zobowiązującego zakłady pobierające wodę do dokonywania pomiarów jej ilości. Nie przestrzegano tym samym warunków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych, gdzie nałożony był obowiązek systematycznego pomiaru poboru wody, jak również stałego pomiaru lustra wody.

Nagminnie występującymi nieprawidłowościami było nieposiadanie pozwoleń wodnoprawnych na pobór wody i eksploatację urządzeń służących do jej poboru, bądź też nieprzestrzeganie warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych w szczególności w zakresie opomiarowania rurociągów tłocznych poszczególnych studni, prowadzenia stałych dobowych odczytów poboru wody. Powyższe powodowało, iż nie zawsze można było ustalić wielkości poboru wody surowej z poszczególnych studni oraz dotrzymywania wielkości poboru wody z wielkością eksploatacyjną zatwierdzoną dla danej studni.

Skutkiem braku opomiarowania poboru wody surowej był fakt, że w badanym okresie w informacjach składanych do Wojewodów celem naliczania opłat za szczególne korzystanie z wód, nie podawano rzetelnych danych o ilości pobranej wody lub zamiast ilości wody pobranej podawano ilość wody sprzedanej.

Na przykład:

- w Bydgoszczy kontrola wykazała, że 7 spośród 17 aktualnie użytkowanych na ujęciu „Las Gdański” studni (41,2%), o łącznej wydajności eksploatacyjnej 932,2 m³/h, eksploatowanych było bez pozwolenia wodnoprawnego. Aktualnego pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód i eksploatację urządzeń nie posiadało również żadne z 22 ujęć awaryjnych, przy czym dla 6 ujęć nie udzielono w ubiegłych latach takich pozwoleń, a w pozostałych przypadkach termin ich ważności wygasł z upływem 1990 r. (ujęcie przy ul. Bieszczadzkiej) oraz w 1995 r. - reszta ujęć,

- w Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Mogilnie na 13 eksploatowanych ujęć 5 z nich, tj. 38,5% nie posiadało pozwoleń na pobór wody lub eksploatację urządzeń do jej poboru.

Kontrola informacji składanych przez MWiK w Bydgoszczy do Urzędu Wojewódzkiego o ilości pobranej wody, będących podstawą do naliczenia opłat oraz ich porównania z raportami i zestawieniami dotyczącymi poboru i zużycia wody wykazały niezgodności w zakresie ilości i przeznaczenia pobranej wody. W oświadczeniach (informacjach) za I półrocze i III kwartał 1994 r. zaniżono ilość wody pobranej z ujęć głębinowych o 391.246 m³. We wszystkich oświadczeniach w części dotyczącej ujęcia wód podziemnych nie podawano zużycia wody na inne cele produkcyjne, pomimo że woda z ujęcia głębinowego SW-1 zużyta była na inne cele przed wtłoczeniem do sieci w ilościach: 13.370 m³ w I półroczu 1994 r., 7.539 m³ w III kwartale 1994 r., 6.640 m³ w 1995 r. i 10.039 m³ w I półroczu 1996 r. Cała woda pobrana z ujęć wód podziemnych wykazywana była w oświadczeniach jako zużyta na cele socjalne.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz. U. Nr 133, poz. 637 ze zm.) w § 3 i 4 różnicuje opłaty za pobór wody podziemnej w zależności od jej przeznaczenia. Na cele socjalne stawka wynosiła w 1994 r. 0,08 zł za m³ (wartość w zł po denominacji), a na inne cele na terenie woj. bydgoskiego - 0,15 zł.

- w Wąbrzeźnie - naruszeniem warunków pozwolenia wodnoprawnego była sprzedaż pobranej z ujęcia wody na cele przemysłowe. Pozwolenie było wydane na pobór wody dla potrzeb bytowo-gospodarczych mieszkańców miasta i obejmowało wyłącznie rozmiar i zakres korzystania wyżej określony.

Kontrola wykazała, że w badanym okresie sprzedaż wody na cele przemysłowe stanowiła od 11,9% do 17,3% (średnio 14,3%) sprzedaży ogółem. Jednym z odbiorców wody dla celów przemysłowych były Zakłady Tworzyw Sztucznych „Erg”, posiadające własne ujęcia wody o wydajności 2.736 m³/dobę, którym w 1995 r. wg wskazań wodomierza przemysłowego sprzedano 35.792 m³ wody.

W zakresie prawidłowości i terminowości uiszczania przez MZECWiK w Wąbrzeźnie opłat za pobór wód podziemnych stwierdzono, że w kwartalnych informacjach składanych do Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu dla potrzeb naliczania opłat, podawane były nieprawdziwe (zaniżone) dane dotyczące ilości wody pobranej z ujęcia. Nie wypełniano w ww. informacjach pozycji dotyczących ilości wody sprzedanej, a jak wykazano porównanie tychże danych ze sprawozdaniem GUS OS-3 o gospodarowaniu wodą, ściekach i ładunkach zanieczyszczeń za 1995 r. - ilość wody sprzedanej podawana była w informacjach jako ilość wody pobranej z ujęcia. Skutkiem takich działań było nie wykazanie w informacjach w kontrolowanym okresie poboru wody w ilości 461.475 m³.

- w Zakładzie Gospodarki Komunalnej (ZGK) w Mogilnie nie przestrzegano przepisów w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych oraz podawano nieprawdziwe dane odnośnie wielkości pobranej wody. Z 13 eksploatowanych ujęć aż 5 z nich; (tj. 38,5% ogółu), nie posiadało pozwoleń wodnoprawnych na pobór wody lub eksploatację urządzeń do jej poboru. Negatywnie oceniono także nieposiadanie pozwolenia wodnoprawnego na eksploatację urządzeń służących do jej poboru, mimo że obowiązek taki wynikał z warunku zawartego w pozwoleniu wodnoprawnym na pobór wody wydanym w 1983 r. b. inwestorowi, tj. Inowrocławskim Kopalniom Soli w Inowrocławiu. Innym przykładem nieprzestrzegania zasady legalizmu był fakt, że na ujęciu wody w Kunowie, Zakład eksploatował 2 studnie, a pozwolenie wodnoprawne posiadał tylko dla jednej z nich. Nie posiadano także pozwolenia wodnoprawnego na eksploatację urządzeń do poboru wody na tym ujęciu. Było to niezgodne z art. 29 ustawy z 24.10.1974 r. - Prawo wodne który stanowi, że następcy prawni zakładu, którzy uzyskali pozwolenie wodnoprawne. wstępują w prawa i obowiązki określone w pozwoleniu (Dz. U. Nr 38, poz. 230 ze zmianami). Brak działań w uregulowaniu stanu formalnoprawnego eksploatowanych ujęć był sprzeczny również z art. 53 ust. 2 pkt 1 i 2 wyżej wymienionej ustawy, w którym określono zasady szczególnego korzystania z wód podziemnych jak i wprowadzania ścieków do ziemi, a także z art. 20 ust. 1 i 2 tej ustawy. Cytowany artykuł stanowi, iż szczególne korzystanie z wód podziemnych oraz eksploatacja urządzeń wodnych służących do jej poboru jak też urządzeń zabezpieczających wody przed zanieczyszczeniami wymaga pozwolenia wodnoprawnego na jej pobór oraz eksploatację tych urządzeń. Nagannym było także niepodejmowanie do czasu kontroli NIK działań w celu uaktualniania lub uzyskania pozwoleń wodnoprawnych dla części eksploatowanych ujęć wód podziemnych, pomimo że Zakład ujęcia te eksploatował jako mienie komunalne już od 1992 r. Również w Mogilnie w analizowanym okresie w składanych informacjach do Urzędu Wojewódzkiego zanizono pobór wody w ilości ogółem 119.608 m³. W Lipnie w informacjach do Wojewody Włocławskiego w latach 1994-1995 zanizono ilość pobranej z ujęć wody podziemnej o ponad 562,7 tys.m³, tj. o 34,7% ogółem wydobytej. Skutkiem tego do czasu kontroli nie zostały wymierzone opłaty za pobór wód podziemnych w pełnej wysokości. Kolejnym naruszeniem postanowień obowiązujących przepisów oraz warunków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych było nie podjęcie działań przez kontrolowane jednostki w celu ustanowienia stref ochrony pośredniej ujęć w myśl przepisów wynikających z rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z 5.11.1993 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz. U. Nr 116, poz. 504). Często dopiero w trakcie trwania kontroli rozpoczynano wysyłanie pism do Biur Projektowych o składanie ofert na opracowanie stosownej dokumentacji, podczas gdy z

cytowanego wyżej rozporządzenia wynika, iż termin ustanowienia stref ochrony pośredniej upłynął z końcem 1996 r.

Uwagi dotyczące braku stref ochrony pośredniej lub nieprzestrzegania warunków określonych dla tych stref występowały prawie u wszystkich kontrolowanych użytkowników ujęć wód podziemnych.

Na przykład:

- w MWiK w Bydgoszczy, stwierdzony w czasie kontroli brak wyznaczenia w terenie i ogrodzenia stref ochrony bezpośredniej, szczególnie ujęć awaryjnych powodował swobodny do nich dostęp osób postronnych, jak też lokalizację obiektów i urządzeń zagrażających tym ujęciom takich m.in. jak: pojemniki na odpady w odległości 6,15 m, droga osiedlowa w odległości 1,5 m od obudowy studni przy ul. Głowackiego, boisko w odległości 1 m od obudowy studni przy ul. Szarych Szeregów, parking w odległości 2 m od obudowy studni przy ul. Węgierskiej i Morcinka, czy też garaże blaszane (1,5 m) i chodnik (2 m) od obudowy studni przy ul. Solskiego.

- w MZECWiK w Wąbrzeźnie istotne warunki dotyczące poboru wody wymienione były w pozwoleniu wodno-prawnym z 4 stycznia 1993 r. Określono w nim m.in. obowiązek ogrodzenia terenu w promieniu 10 m od obudowy każdej studni. Oględziny 8 studni wykazały, że w 7 przypadkach (87,5%) warunek ten nie był dotrzymany. Stwierdzono bowiem, że trzy studnie nie były ogrodzone od strony pól uprawnych, a w czterech odległości od obudowy każdej studni mierzone w liniach prostopadłych do najbliższego boku ogrodzenia odbiegały od normy w granicach od 0,40 do 4,40 m w 13 przypadkach na 16 pomiarów. Kontrola wykazała ponadto, że w zakładach zaopatrujących ludność w wodę nie zawsze racjonalne gospodarowanie wodami, oznaczało podejmowanie działań w celu wyeliminowania, bądź ograniczenia strat wody.

W tym zakresie np. w Wąbrzeźnie stwierdzono, że średnio 14,8% pobranej w badanym okresie wody zużywane było na tzw. potrzeby własne, tj. na płukanie odżelaziaczy i ubytki wody w sieci spowodowane jej awaryjnością i płukaniem końcówek. Działania MWiK w zakresie ograniczenia strat wody, które miały polegać na modernizacji stacji uzdatniania i spięcia końcówek, były w trakcie kontroli dopiero na etapie planowania i wstępnych uzgodnień.

W Zakładzie Gospodarki Komunalnej w Mogilnie mimo wykazywania w miesięcznych sprawozdaniach dużego zużycia wody na potrzeby własne (płukanie odżelaziaczy, odpowietrzanie itp.), nie podejmowano działań w celu wyjaśnienia przyczyn lub jego ograniczenia. Np. w ujęciu Pałędzie Dolne w I półroczu 1996 r. wykazano na ten cel zużycie wody w ilości 4.270 m³, co w stosunku do ilości wody wyprodukowanej w tym okresie stanowiło 33%.

W wyniku badania stanu prawnego nieruchomości, na których zlokalizowane były ujęcia wód podziemnych ustalono, że Spółka Miejskich Wodociągów i Kanalizacji w Bydgoszczy nabyła od gminy - Miasto Bydgoszcz szereg nieruchomości, w tym m.in. 4 awaryjne ujęcia przy ul. Żmudzkiej,

Bieszczadzkiej, Piekary i Andersa w trybie - zdaniem Najwyższej Izby Kontroli - niezgodnym z obowiązującymi przepisami. Spółka występowała bowiem do

Zarządu Miasta o oddanie w użytkowanie wieczyste gruntów i przejęcie na własność budynków, budowli i urządzeń tzw. „uwłaszczenia” określonym w art. 2 ust. 1 i 2 oraz art. 2a ustawy z 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 83, poz. 373 i z 1992 r. Nr 91, poz. 455), uznając się za następcę prawnego zlikwidowanego przedsiębiorstwa państwowego - tj. Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Bydgoszczy. Ustalono jednak, że w wyniku podziału WPWiK dokonanego zarządzeniem nr 165/91 Wojewody Bydgoskiego z 1.10.1991 r. nie powstały nowe przedsiębiorstwa, a Spółka objęła w posiadanie jedynie część mienia zlikwidowanego WPWiK.

Stwierdzono ponadto, że do ww. Spółki nie został wniesiony w formie aportu, zgodnie z uchwałą nr XXI/193/91 Rady Miejskiej z 28.11.1991 r., kapitał zakładowy o wartości 43,0 mln zł, a jedynie jego część w postaci środków trwałych i wyposażenia o wartości 724.500 zł. Środki trwałe, a szczególnie nieruchomości przejmowane od gminy przez Spółkę w trakcie jej trwania, nie podwyższały kapitału zakładowego, który wg bilansu na 31.12.1995 r. wynosił 724.500 zł, natomiast wg. ww. bilansu kapitał własny ogółem wynosił 128.414.277,29 zł.

Wyniki kontroli wykazały, że główną przyczyną stwierdzonych w ww. zakładach nieprawidłowości i uchybień było niedopełnienie obowiązków służbowych przez pracowników odpowiedzialnych za prawidłowe funkcjonowanie ujęć. Należy nadmienić, że osoby te przez cały kontrolowany okres nie zawsze posiadały aktualne zakresy obowiązków na zajmowanych stanowiskach, a w przepisach organizacyjnych Zakładów nie zawsze określono szczegółowy podział zadań między poszczególne służby, działy i stanowiska pracy. Nie były, w związku z tym, stworzone odpowiednie warunki dla zapewnienia skutecznego nadzoru nad działalnością służb wodociągowych. Na przykład w ZGK w Mogilnie główną przyczyną stwierdzonych nieprawidłowości i uchybień był brak jednoznacznego uregulowania obowiązków osób odpowiedzialnych za powyższe zagadnienia, a pracownik zajmujący się formalnoprawnymi zagadnieniami ujęć wody od 1992 r. nie posiadał zakresu czynności, a także nie był w tym zakresie przeszkolony.

- w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Bydgoszczy

Z ustaleń kontroli wynika, że w latach 1994-1996 monitoring krajowy zwykłych wód podziemnych realizowany był przez Państwowy Instytut Geologiczny (PIG). Monitoring regionalny nie był zorganizowany, a próby stworzenia monitoringu lokalnego podjęto w latach 1994-1996. Dla monitoringu lokalnego realizowanego w 1994 r. nie określono zakresu badań wód w związku z czym nie badano we wszystkich przypadkach składników analizy podstawowej. I tak np. azotów

amonowego i azotynowego nie badano w 4 zakładach, sodu i potasu w 6, manganu w 3, a barwy w 4. Na 1995 r. określono częstotliwość i zakres badań dla 6 obiektów. Podobnie jak w roku 1994 określony przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska (WIOŚ) w planie zakres badań nie był przestrzegany. M.in. nie oznaczono azotu ogólnego i fosforanów (1 obiekt), wapnia i magnezu (2 obiekty) i manganu (2 obiekty). Ponadto w 1995 r. prowadzono badania monitoringowe w 6 jednostkach nie ujętych w planie. Podobnie jak w 1994 r. w tym przypadku również nie oznaczono wszystkich składników z zakresu podstawowego.

Wyniki badań monitoringu lokalnego ujęte zostały w „Wojewódzkim raporcie o stanie środowiska”. W IV kwartale 1995 r. w drodze zarządzeń WIOŚ zobowiązał 5 zakładów do wykonywania jeden raz w roku badań wód podziemnych. Natomiast według wskazówek metodycznych dotyczących tworzenia regionalnych i lokalnych monitoringów wód podziemnych optymalne jest 4-6 krotne badanie w roku.

Mimo wykazanych niedociągnięć podjęte przez WIOŚ działania dla tworzenia monitoringu lokalnego należy ocenić pozytywnie.

W latach 1994-1996 (I półrocze) realizowano również zadania kontrolne dotyczące ochrony wód podziemnych. W okresie tym przeprowadzono 236 kontroli w 207 podmiotach gospodarczych. Wykazano, że w 75 przypadkach, tj. 36,2% zakłady nie posiadały pozwoleń wodnoprawnych. W 4 przypadkach wykazano przekroczenie poboru wody głębinowej, za co w 3 przypadkach naliczono i wyegzekwowano kary w łącznej kwocie 26,5 tys. zł. W jednym przypadku dotyczącym Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Handlowo-Usługowego „Izopol” SA w Trzemesznie, WIOŚ umorzył postępowanie w związku z przekroczeniem poboru wody głębinowej o 154,2% (wyliczona podczas rozprawy kara za przekroczenie poboru wody wynosiła 5.842,7 zł). Kontrola wykazała, że Zakład ten przekraczał określony pozwoleniem pobór również w okresie od 1 do 15 listopada 1994 r. Faktu tego nie wykazała kontrola przeprowadzona przez WIOŚ w marcu 1995 r. Przekroczony pobór wody uznany został jako zgodny z pozwoleniem wodnoprawnym otrzymanym w terminie późniejszym.

Przeprowadzona analiza 39 protokółów kontroli z 13 zakładów pracy wykazała, że we wszystkich przypadkach zwracano uwagę na wielkość poboru wody i ochronę ujęć. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w drodze zarządzeń zobowiązywano zakłady do ich usunięcia.

Pracownicy WIOŚ brali udział w odbiorach obiektów uciążliwych dla środowiska. W protokołach z odbiorów zalecano m.in. instalację urządzeń służących do oceny wód podziemnych oraz wykonanie badań tzw. „zerowych”. Spośród 8 obiektów w 4 nałożone zadania zostały zrealizowane natomiast w 1 przypadku (wysypisko odpadów komunalnych w Boluminie) zaleceń nie wykonano, co potwierdziła kontrola przeprowadzona po 2 latach. Dopiero w

wyniku realizacji wydanego przez WIOŚ zarządzenia wykonano badania wody. W pozostałych 3 przypadkach brak było danych o wykonaniu zaleceń. Nie przeprowadzono również kontroli mimo upływu 2 lat (w 2 przypadkach). Prawdłowo realizowano zadania dotyczące zwalczania nadzwyczajnych zagrożeń środowiska.

Jako dobrą ocenę należy współpracę z Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym w zakresie monitorowania oddziaływania tzw. mogilników na środowisko i wody podziemne.

- u Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Toruniu

Kontrola wykazała, że Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny (PWIS) przy pomocy Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej (WSSE) prawidłowo realizował zadania związane z nadzorem nad jakością wody do picia i przeznaczanej na potrzeby gospodarcze.

Corocznie dla Terenowych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych (TSSE) na terenie województwa toruńskiego przesyłano wytyczne do planów pracy określając w nich priorytety na dany rok.

Realizacja zadań TSSE kontrolowana była przez pracowników WSSE podczas kontroli doraźnych oraz kompleksowych (rocznych). Roczne kontrole kompleksowe przeprowadzono we wszystkich TSSE. Natomiast kontrole doraźne przeprowadzano z różną częstotliwością i nie we wszystkich TSSE. W okresie objętym kontrolą w TSSE w Brodnicy i jej Oddziale w Nowym Mieście Lubawskim przeprowadzono łącznie 18 kontroli (62,1%) i odpowiednio: w Wąbrzeźnie 2, Grudziądzu wraz z Oddziałem w Chełmnie 4 i Toruniu 5 kontroli. Nieprawidłowością był fakt, że w protokołach z kontroli cząstkowych nie określano skali i nasilenia występowania zjawisk negatywnych, a także iż zalecenia pokontrolne wpisywano do protokołów kontroli nie żądając odpowiedzi o sposobie ich realizacji.

Coroczne kontrole kompleksowe wykazywały, że występowały podobne nieprawidłowości w pracy TSSE m.in. nie przestrzegania terminów kontroli sprawdzających po wydaniu decyzji.

Negatywnie należy ocenić również nadzór PWIS nad laboratoriami zakładowymi wodociągów. Stosownie do wytycznych Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej laboratoria te winny być kontrolowane 2 razy w roku. W okresie objętym kontrolą przeprowadzono ogółem 11 kontroli 6 laboratoriów, w tym jedno (w Łasinie) kontrolowane było 3 razy, a dwa laboratoria (w Nowym Mieście Lubawskim i Wąbrzeźnie) po 1 razie.

Cytowane wcześniej wytyczne MZiOŚ określają częstotliwość wykonywania badań rozszerzonych. PWIS (zgodnie z kompetencjami) zmniejszyła częstotliwość badań wykonywanych w ramach nadzoru. Ze zbadanych 62 kartotek wodociągów wynikało, że w okresie objętym kontrolą nie badano wody (w zakresie rozszerzonym) z 3 wodociągów i jednorazowo z 6 wodociągów.

W 1995 i 1996 r. (I półrocze) laboratorium WSSE nie wykonało planowanej liczby analiz w zakresie oznaczania detergentów, metali ciężkich i bakterii coli. Nie wykonano również planowanej liczby prób kontrolnych.

Sporządzane przez PWIS coroczne oceny stanu sanitarnego województwa w pełni odzwierciedlały stan jakości wody do picia, a także przeznaczonej na potrzeby gospodarcze. Realizowano prawidłowo obowiązek opiniowania dokumentacji dotyczącej urządzeń wodnych. We wszystkich zbadanych przypadkach zwracano uwagę na konieczność ustanowienia stref ochronnych wokół projektowanych ujęć wodnych.

OPIS POSTĘPOWANIA POKONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

1. Wyniki kontroli zostały omówione na zorganizowanych przez badane jednostki 15 naradach pokontrolnych. Natomiast do wszystkich, tj. 17 badanych skierowano do kierowników tych jednostek wystąpienia pokontrolne wraz z wnioskami. Kopie wystąpień pokontrolnych przekazano także:

- Wojewodom w przypadku jednostek podających zaniżone informacje o poborze wód podziemnych,
- Przewodniczącym Rad Gmin w przypadku kontroli Urzędów Gmin lub Zakładów zaopatrujących ludność w wodę pitną. Adresaci wystąpień pokontrolnych nie skorzystali z prawa wniesienia zastrzeżeń do uwag i ocen zawartych w tych wystąpieniach.

2. W wyniku ustaleń kontroli kierownicy jednostek kontrolowanych wyciągnęli konsekwencje służbowe wobec osób winnych powstania stwierdzonych uchybień i nieprawidłowości.

3. Z odpowiedzi uzyskanych od kierowników kontrolowanych jednostek wynikało, że podjęli następujące działania w celu realizacji przyjętych wniosków pokontrolnych i tak:

z odpowiedzi Wojewodów - Bydgoskiego i Toruńskiego na wystąpienia pokontrolne wynikało m.in., że:

- zobowiązano podległe służby do terminowego załatwiania spraw z zakresu zatwierdzania projektów i dokumentacji hydrogeologicznych oraz wydawania decyzji dotyczących opłat za pobór wód podziemnych,

Zwrócono szczególną uwagę na przestrzeganie terminów wynikających z kodeksu postępowania administracyjnego. Wojewoda Bydgoski przewidywał wyposażenie komórki ds. opłat w dodatkowy sprzęt komputerowy nowszej generacji, celem usprawnienia wydawania decyzji administracyjnych.

- w zakresie uregulowania stanu formalnoprawnego ujęć wód podziemnych wszczęto postępowania administracyjne celem wyegzekwowania wymaganych

- dokumentów. Np. w woj. toruńskim do 30.02.1997 r. postępowania zakończono dla 44 podmiotów udzieleniem pozwolenia wodnoprawnego,
- użytkownicy ujęć, dla których wymagane jest ustanowienie stref ochronnych, zostali zobowiązani do przedłożenia odpowiednich dokumentów w określonym terminie. Ponadto zapewniono prowadzenie postępowań administracyjnych w tym zakresie,
 - podjęto działania zmierzające do aktualizacji rejestru studni, a w woj. bydgoskim w 1997 r. planowano wykonanie inwentaryzacji studni w północnej części województwa,
 - w planach pracy służb ochrony środowiska uwzględniono przeprowadzanie kontroli w jednostkach będących użytkownikami ujęć wód podziemnych w zakresie prawidłowości ich eksploatacji oraz rzetelności danych o wielkościach poboru wód w aspekcie naliczania opłat z tego tytułu, a Wojewoda Bydgoski zgodnie z sugestią zawartą w wystąpieniu pokontrolnym, rozważał możliwość zwiększenia obsady personalnej w celu zintensyfikowania działań kontrolnych, dotyczących gospodarowania wodami podziemnymi.
- Według zapewnień Wojewodów przedstawione ustalenia i wnioski pokontrolne uznano za pomocne w realizacji zadań przez podległe służby.

- z Urzędów Rejonowych w Bydgoszczy i Wąbrzeźnie

Kierownicy tych jednostek podali, że wadliwość ich działania wynika z szeregu przyczyn, do których należą m.in. nieskuteczność prawa, niespójność przepisów i brak środków finansowych.

Mając na uwadze potrzebę podjęcia działań zmierzających do zapewnienia wykonania wniosków wystąpili do Burmistrzów i Wójtów z prośbą o sporządzenie szczegółowej informacji o przebiegu realizacji zadań powierzonych z zakresu ochrony zasobów wód podziemnych i przekazanie tych materiałów w terminie miesięcznym.

W oparciu o zebrane informacje i dokonaną ich wstępną analizę, w okresie I półrocza br. Urzędy miały przeprowadzić kontrolę realizacji powierzonych zadań dotyczących gospodarki wodnej w poszczególnych gminach.

Wyniki dokonanych czynności kontrolnych pozwolą na podjęcie decyzji o ewentualnych wypowiedzeniach zawartych porozumień i przejęciu wymienionych zadań do realizacji przez Urzędy (w ramach przejętych etatów poczynią starania o zatrudnienie wykwalifikowanego pracownika).

Jednocześnie zaznaczyli, że nieodpowiednie kwalifikacje pracowników gmin, również Urzędów, fluktuacja kadr, a także ograniczone możliwości oddziaływania Urzędu na organy gmin, nie dają gwarancji szybkiego i efektywnego wykonania nałożonego obowiązku. W zakresie zaprowadzenia ewidencji źródeł wód podziemnych znajdujących się na terenie administrowanym przez Urzędy oraz zapewnienia skutecznej ochrony tych źródeł zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi kierownicy podali, że w ramach

posiadanych możliwości etatowych i funduszy płac, podejmą działania w celu pozyskania pracownika legitymującego się odpowiednim przygotowaniem - specjalisty ds. gospodarki wodnej.

Do jego obowiązków należałoby rozpoznanie stanu ochrony wód w rejonie administrowanym przez Urzędy i podjęcie czynności w celu założenia ewidencji źródeł wód podziemnych.

W celu należytej ochrony wód kolejnym etapem prac będzie przy wykorzystaniu materiałów uzyskanych z Urzędów Wojewódzkich w Bydgoszczy i w Toruniu, organów samorządowych, Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska i innych, zaplanowanie koniecznych do wykonania przedsięwzięć na najbliższe lata.

Bezpośrednia realizacja tego zadania winna być poprzedzona wykonaniem szeregu prac specjalistycznych, ekspertyz i badań hydrogeologicznych, które pozwoliłyby na określenie zasobów wodnych. Powyższe opracowania wymagają jednak zabezpieczenia znacznych środków finansowych. Stąd obawa, że wykonanie wniosków pokontrolnych napotykać będzie na szereg trudności np. realizacja wniosków wydanych przez inne organy kontrolne m.in. w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych:

- z *Urzędów Gmin*

Przewodniczący Zarządów skontrolowanych gmin poinformowali, że ich działania były następujące:

- Burmistrz UMiG w Mogilnie

podał m.in., że dla zapewnienia skutecznego nadzoru nad podległymi jednostkami w tym Zakładem Gospodarki Komunalnej zostały uaktualnione zakresy obowiązków pracowników Wydziałów Gospodarki Przestrzennej i Ochrony Środowiska oraz Rolnictwa, Handlu i Przemysłu. Zadania pracowników tych wydziałów rozszerzono o obowiązek pełnienia nadzoru i kontroli zadań związanych z ochroną i eksploatacją ujęć wody podziemnej będących we władaniu gminy jak również współdziałanie z gestorami sieci uzbrojenia podziemnego i naziemnego w zakresie poprawnego funkcjonowania tych sieci i urządzeń.

Naczelnikom Wydziałów Gospodarki Przestrzennej i Ochrony Środowiska, Rolnictwa, Handlu i Przemysłu oraz Organizacyjnego przekazał kopie protokołów z narady pokontrolnej celem wdrożenia i stosowania przyjętych wniosków i zaleceń w bieżącej pracy (pismo OR.0902/1,2,3/96 z dnia 14.XI.1996r.).

- Burmistrz Miasta w Lipnie podał, że:

- w celu usprawnienia kontroli nad Zakładem Obsługi Komunalnej m.

Lipna wprowadził do zakresów czynności pracowników Referatu Gospodarki Gruntami, Przestrzennej, Komunalnej i Mieszkaniowej zadanie z zakresu nadzoru i kontroli nad działalnością ww. jednostki organizacyjnej.

- zobowiązał kierownictwo Zakładu Obsługi Komunalnej m. Lipna do zgłoszenia do Wojewody Włocławskiego ilości wody pobranej z ujęć wodnych na terenie gminy miasta Lipna, a nie opłaconej za lata 1994-1995. Ponadto podał, że do 31 stycznia każdego roku dokonywane będą sprawdzenia przygotowanych przez Zakład Obsługi Komunalnej m. Lipna oświadczeń o ilości wody pobranej pod względem ich poprawności formalnej i merytorycznej. Podał również, iż podjął działania, których celem jest zgromadzenie dokumentów dotyczących inwentaryzacji komunalnych ujęć wód podziemnych oraz ewidencji urządzeń wodno-kanalizacyjnych niezbędnych dla odpowiedniego prowadzenia systemu nadzoru i kontroli nad działalnością Zakładu Obsługi Komunalnej miasta Lipna. Zobowiązał także Zakład Obsługi Komunalnej m. Lipna do odtworzenia dokumentacji w zakresie pozwoleń wodnoprawnych i dokumentacji hydrologicznej. W celu uregulowania spraw związanych z ochroną środowiska oraz uregulowania stanu prawnego stref ochrony ujęć wód podziemnych, od listopada 1996 r. zatrudnił w Urzędzie pracownika, legitymującego się wykształceniem wyższym, (mgr inż. ochrony wód), który jego zdaniem daje rękojmię należytego wykonania tego zadania. Dla wykonania najpilniejszych robót w zakresie ochrony wód podziemnych, w tym także dla zapewnienia należytego stanu technicznego studni, zabezpieczył w budżecie miasta środki finansowe przez zwiększenie dotacji celowej dla Zakładu Obsługi Komunalnej m. Lipna o 100.000 zł.
- Burmistrz Miasta w Wąbrzeźnie przedstawił wykonanie wniosków i podjętych działań na rzecz ich realizacji następująco:
 - w celu ustanowienia pośredniej strefy ochronnej dla miejskiego ujęcia wody, zgodnie z rozporządzeniem Ministra OŚZNiL z 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (tj. Dz. U. Nr 116 poz. 504), uchwałą Rady Miejskiej Nr 16/94 z 23.11.1994 r. oraz wymogami dokumentacji hydrologicznej zasobów wód w kat. „B”, Miejski Zakład Energetyki Ciepłej Wodociągów i Kanalizacji zlecił opracowanie dokumentacji hydrologicznej na podstawie której zostanie ustalona strefa ochrony pośredniej ujęcia wody,
 - Zarząd Miasta przystąpił do opracowania zasad planowej działalności kontrolnej w zakresie przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska, w tym m.in. w dziedzinie ochrony zasobów wód podziemnych. Zasady te zostaną wprowadzone uchwałą Rady Miejskiej do regulaminu organizacyjnego Urzędu, a następnie zawarte w zakresie obowiązków odpowiedzialnych pracowników,
 - skuteczny nadzór nad działalnością służb wodno-kanalizacyjnych będzie zapewniony po wprowadzeniu zasad do regulaminu organizacyjnego Urzędu, w którym odpowiednie uregulowania będą ten zakres obejmowały i stanowiły obowiązki dyirekcji Miejskiego Zakładu Energetyki Ciepłej Wodociągów i Kanalizacji oraz kierownictwa Wydziału Gospodarki Komunalnej,

Budownictwa, Architektury i Ochrony Środowiska Urzędu Miejskiego w Wąbrzeźnie.

- Prezydent Miasta Bydgoszczy poinformował, że
 - sprawy związane z uregulowaniem stanu formalnoprawnego ujęć wody i nieczynnych studni głębinowych prowadzą Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. w Bydgoszczy zarządzające ujęciami komunalnymi przy ścisłej współpracy Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska oraz Wydziału Gospodarki Nieruchomościami i Geodezji Urzędu Miejskiego w Bydgoszczy,
 - Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. w Bydgoszczy podjęła działania w zakresie uaktualnienia stref ochrony sanitarnej ujęć wód podziemnych i zrealizowania nakazów wynikających z obowiązujących decyzji,
 - Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska Urzędu wystąpił do Prezydenta Miasta Bydgoszczy o wprowadzenie do zadań Referatu Ochrony Środowiska „nadzoru nad funkcjonowaniem ujęć wód podziemnych oraz studni głębinowych” w jednostkach komunalnych. Zadania te włączone zostaną do zakresu czynności pracownika Referatu Ochrony Środowiska,
 - pismem Skarbnika Miasta z dnia 3 stycznia 1997 r. znak EF.I.0730-1/97 przypomniano o konieczności uzyskania jego kontrasygnaty na dokumentach skutkujących zobowiązaniami pieniężnymi,
 - kopie decyzji na pobór wody podziemnej i komplety dokumentacji gromadzi Urząd Wojewódzki i wpisuje je do Ksiąg wodnych. Drugi komplet dokumentów posiadają jednostki zarządzające ujęciami. Urząd Miejski otrzymuje z Urzędu Wojewódzkiego 1 egzemplarz decyzji do wiadomości. Po uzupełnieniu zakresu zadań Wydziału o nadzór nad ujęciami komunalnymi uzupełni brakujące decyzje,
 - podjął również działania w celu notarialnego uregulowania aportu rzeczowego z majątku przejętego przez gminę Bydgoszcz w wyniku podziału Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Bydgoszczy. Urząd Miejski pismem z dnia 10.01.1997 r. zwrócił się do Zarządu Spółki Miejskich Wodociągów i Kanalizacji Sp. o.o. w Bydgoszczy o przygotowanie, skompletowanie i przedłożenie niezbędnych dokumentów umożliwiających notarialne uregulowanie wielkości kapitałów Spółki. Jednocześnie zadbano, aby Zarząd Spółki MWiK przedłożył stosowny harmonogram działań niezbędnych dla wykonania postanowień Uchwały Rady Miejskiej Nr XX/193/91 z dnia 28.11.1991 r. w przedmiocie wyposażania Spółki w składniki majątkowe.
- ***w zakładach przemysłowych m.in.:***
 - podjęto działania mające na celu przestrzeganie warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych dotyczących między innymi nieprzekraczania maksymalnego dobowego poboru wody podziemnej,

- opracowano brakujące instrukcje gospodarowania wodą podziemną w których zobowiązano użytkowników do racjonalnego korzystania z wody podziemnej,
- w celu zmniejszenia zużycia wody podziemnej do celów produkcyjnych ustalono limity zużycia wody pitnej na cele produkcyjne oraz zmodyfikowano umowy na dostawę wody zawierane z podmiotami korzystającymi z ujęć, wprowadzając (np. w „Zachemie”) restrykcyjne opłaty za przekroczenie przyznaných limitów zużycia wody pitnej na cele produkcyjne,
- podjęto działania mające na celu weryfikację projektów zagospodarowania stref ochrony bezpośredniej ujęć wody i wykonanie niezbędnych prac wynikających z tych projektów, celem dostosowania stref do warunków określonych w rozporządzenia MOŚZNiL z 5.11.1991 r. w sprawie zasad ustanowienia stref ochronnych źródeł i ujęć wody,
- zapewniono odnotowywanie odczytów pomiarów zwierciadła wody i wydajności studni w ich książkach eksploatacyjnych zgodnie z zarządzeniem Ministra Rolnictwa z 18.08.1978 r. w tej sprawie,
- podjęto także działania dla zmniejszenia strat wody pitnej, terminowego wnoszenia opłat za pobór wód oraz usprawnienia systemu kontroli wewnętrznej i nadzoru funkcjonalnego nad realizacją zadań z zakresu ochrony wód podziemnych.
- **w zakładach wodociągowych zaopatrujących ludność w wodę m.in.:**
 - podjęto działania dla aktualizacji pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych i eksploatację ujęć,
 - wykonano zalecenia związane z obowiązkiem uzupełniania i prowadzenia książek eksploatacji studni głębinowych oraz pomiarami poziomu zwierciadła wody w poszczególnych studniach,
 - zapewniono prawidłową eksploatację studni głębinowych zgodnie z dokumentacją hydrogeologiczną oraz pozwoleniami wodnoprawnymi, celem wyeliminowania nieprawidłowości dotyczących w szczególności depresji lustra wody oraz wydajności każdej studni,
 - ograniczono teren ochrony bezpośredniej studni głębinowych oraz ustanowiono strefy ochrony pośredniej źródeł i ujęć wody (bądź też podjęto się opracowania dokumentacji dotyczącej tych stref),
 - zapewniono rzetelne sporządzanie sprawozdań oraz wszelkich informacji o ilości pobranej wody i odprowadzonych ściekach,
 - zobowiązano służby finansowo-księgowe zakładów do terminowego regulowania należności za pobraną wodę i odprowadzane ścieki. Termin i sposób spłaty zaległych należności uzgodniono z Urzędami Wojewódzkimi,
 - opracowano instrukcje gospodarowania wodą zgodnie z obowiązującymi przepisami,

- podjęto działania dla ograniczenia strat i zużycia wody na cele nie związane z przeznaczeniem określonym w pozwoleniu wodnoprawnym dostosowując jej zużycie do stosowanej technologii uzdatniania wody i płukania odżelaziaczy.
- zwiększono skuteczność nadzoru funkcjonalnego i kontroli wewnętrznej nad działalnością służb wodno-kanalizacyjnych w zakładach wodociągowych.

- Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Bydgoszczy

przedstawił sposób usunięcia stwierdzonych w trakcie kontroli uchybień następująco:

- jednostki realizujące monitoring lokalny zostały zobowiązane do wykonywania badań wód podziemnych w zakresie i częstotliwości zgodnymi ze „Wskazówkami metodycznymi tworzenia regionalnych i lokalnych monitoringów wód podziemnych”. Powyższe dotyczy zakładów, które figurują w „Programie monitoringu jakości środowiska województwa bydgoskiego 1996-1997 r.” na 1997 rok: Zakładów Chemicznych „Organika - Zachem”, ZCiP „Celuloza” w Świeciu n. Wisłą, PPH-U „Izopol” w Trzemesznie, Zespołu Elektrociepłowni EC II, JZS „Janikosoda” i IZCh „Soda - Mątwy” oraz wysypisk komunalnych. Częstotliwość badań wód podziemnych w monitoringu lokalnym zostanie dostosowana tym samym do określonej w wyżej wymienionych „Wskazówkach metodycznych...”.
 - w celu usunięcia stwierdzonych uchybień polegających na braku kontroli po upływie 2 lat od momentu odbioru obiektu (wysypiska w Jaszczółtowie i Sadkach) niezwłocznie zaplanowano przeprowadzenie kontroli eksploatacji obiektów i realizacji zaleceń zawartych w protokołach odbiorów. Ponadto w planie kontroli Wydziału Inspekcji na I kwartał 1997 r. ujęto szereg obiektów będących przedmiotem odbiorów w 1996 r., sukcesywnie też w następnych kwartałach będą przeprowadzane kontrole kolejnych obiektów.
 - zwiększony zostanie nadzór nad realizacją obowiązków nałożonych zarządzeniami pokontrolnymi i egzekwowanie ich dostępnymi środkami.
- Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Toruniu** w swojej odpowiedzi poinformował, że w planach pracy Działu Higieny Komunalnej Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Toruniu ujęto wszystkie zadania wynikające z uwag i wniosków zawartych w wystąpieniu pokontrolnym, a ich realizacja prowadzona będzie bieżąco w 1997 r.

RS.

Informację opracowali:

- mgr Wiesław Piątkowski
doradca ekonomiczny
- inż. Ryszard Lutyński
gł. specjalista k.p.
- mgr Tadeusz Mikołajewski
specjalista k.p.